Душа, што мае
слых

4

«Ліра» —
саюз праз
творчасць

5-12

Тэатр
жыцця і
тэатр вайны

13

Кіно як
сінонім любові

14

Вобраз-
насць
побыту

16

«Паўлінка» для народнай

У спіс лаўрэатаў найвышэйшай узнагароды Беларускага саюза тэатральных дзеячаў унеслі імя Зінаіды Зубковай

Штогод Беларускі саюз тэатральных дзеячаў шырока адзначае галоўнае прафесійнае свята, вылучае лепшых з лепшых праз адметныя ўзнагароды. Гэтым разам Дзень тэатра адсвяткавалі ў іншым фармаце: святло сафітаў і глядзельныя залы засталіся ў працоўных буднях, а ўрачыстасці перанесліся са звычайнай сцэны ў сцэны сталічнага Дома дружбы.

«Міжнародны дзень тэатра адзначаюць дзеячы тэатра і яго шчырыя прыхільнікі як у нашай краіне, так і ва ўсім свеце, — адзначыў міністр культуры Юрый Бондар. — У лепшых перажываннях прыгожага тэатр аб'яднаў мільёны людзей незалежна ад іх светапогляду, нацыянальнасці і культурных традыцый».

Народная артыстка Беларусі Зінаіда Зубкова атрымлівае ўзнагароду ад Беларускага саюза тэатральных дзеячаў.

На ролю мастацтва Мельпамены ў нашым жыцці звярнуў увагу і старшыня БСТД вядомы драматург Аляксей Дудараў. Ён заўважыў, што тэатр быў, ёсць і будзе кафедрай:

— Тэатр узнік разам з чалавекам разумным і з таго часу суправаджае яго ў розных формах і іпастасях праз усю гісторыю існавання. Ён не проста адлюстроўвае лепшыя якасці чалавечай душы, але і стварае мадэль таго, да чаго людзі павінны імкнуцца, што трэба будаваць.

Галоўная інтрыга вечара — прысуджэнне прыза «Крышталёвая Паўлінка» за значны ўплыў на станаўленне, развіццё і аўтарытэт айчыннага тэатра. Пасля таго, як Аляксей Дудараў па традыцы агучыў увесь спіс уладальнікаў прэстыжнай узнагароды, да іх дадалася імя лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, народнай артысткі Беларусі Зінаіды Зубковай. Рада БСТД адзначыла «Крышталёвай Паўлінкай» актрысу Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, якая

мела ролю ў знакамітай камедыі беларускага Песняра. Статуэтка за заўважнае тэатральнае жыццё, як і заўсёды, патрапіла па адрасе: артыстка працуе ў Купалаўскім з 1960 года. І ўжо сёлета ў яе галоўнае роля ў прэм'ерным спектаклі «Зямля Эльзы» рэжысёра Алены Іанум.

Прымаючы статуэтку, Зінаіда Зубкова прапанавала даваць больш узнагарод маладым артыстам — каб быў стымул. Яе парадку адразу скарысталі: «Крышталёвую кветку», якую ў тэатральных колах жартаўліва (ці ўсё ж прадбачліва?) называюць кветкай з вянка «Крышталёвай Паўлінкі», гэтым разам павязе ў Віцебск актрыса Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Настасся Рэўчанка. Паездзе з Мінска і «Крышталёвы анёлак»: прызам за дасягненні ў галіне лялечнага тэатральнага мастацтва ўганаравана вядучы майстар сцэны Гродзенскага абласнога тэатра лялек Людміла Паўлоўская.

Сапраўдным трыумфатарам цырымоніі стаў прафесар Беларускай акадэміі мастацтваў, мастак-сцэнограф Дзмітрый Мухаў. Вядома, што «Крышталёвая зорка» прысуджаецца тым, хто ўжо стаў зоркай сярод сваіх калег і аматараў тэатра, але яшчэ не мае ганаровых званняў. У Дзень тэатра Дзмітрый Мухаў адначасова атрымаў і «Зорку», і званне — нагрудны знак Міністэрства культуры Беларусі за ўнёсак у развіццё культуры нашай краіны. Па стыпендыю БСТД «Тэатральная дынастыя» і прыз «Агмень» выйшла актрыса Лідзія Мардачова: тэатральнае асяроддзе высока ацаніла ўнёсак у мастацтва Пятра Юрчанкава-старэйшага і Пятра Юрчанкава-малодшага...

«Справа не ў тым, з чаго зробленыя ўзнагароды, а ў тым, хто іх атрымлівае», — кажа Аляксей Дудараў. А беларускія тэатралы ўмеюць шчыра радавацца за сваіх.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Акіэнты тыдня:

краіна

Трагедыя ў Кемерава. Ад імя беларускага народа і сябе асабіста Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка выказаў спачуванні Прэзідэнту Расіі і брацкаму расійскаму народу. «Гэта вялікая гора не толькі для родных і блізкіх, але і для ўсёй Расіі. Мы шчыра спачуваем сем'ям загінулых і жадаем хутчэйшага выздараўлення пацярпелым», — гаворыцца ў спачуванні, накіраваным на адрас Уладзіміра Пуціна. У знак смутку і салідарнасці з Расіяй, дзе 28 сакавіка была аб'яўлена агульнанацыянальная жалоба, па даручэнні кіраўніка дзяржавы ў Беларусі былі прыслушчаны дзяржаўныя сцягі над дзяржстановамі, а ў эфіры рэспубліканскіх і рэгіянальных СМІ адменена трансляцыя забаўляльных праграм.

На высокім узроўні. Адбылася тэлефонная размова Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнка з Прэзідэнтам Украіны Пятром Парашэнкам. Кіраўнікі дзяржаў абмеркавалі арганізацыю ў Беларусі Дзён культуры Украіны, якія запланаваны з 7 па 20 ліпеня. Іх правядзенне прадугледжвае выступленні і канцэрты ўкраінскіх выканаўцаў і творчых калектываў на свяце «Купалле» («Аляксандрыя збірае сяброў») і міжнародным фестывалі мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску». Аляксандр Лукашэнка і Пётр Парашэнка таксама абмеркавалі падрыхтоўку да правядзення ў кастрычніку 2018 года ў Гомелі першага форуму рэгіёнаў Беларусі і Украіны.

Юбілей. Прэзідэнт Беларусі павіншаваў народнага артыста Расіі Аляксандра Міту з 85-годдзем. «Шматгранны талент і найвышэйшы прафесіяналізм дазволілі Вам стаць адным з выдатных кінарэжысёраў сучаснасці. Уменне знайсці шлях да сэрца гледача з'явілася асновай для стварэння фільмаў, якія вызначаюцца псіхалагічнай глыбінёй і жыццёвай праўдзівасцю, сталі класікай айчыннага і сусветнага кінематографа», — гаворыцца ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што ў Беларусі Аляксандра Міту ведаюць і цэняць як чалавека, глыбока захопленна любімай справай, які нястомна імкнецца да пакалення новых творчых вяршынь.

Дзяржава і кіно. Міністэрства культуры звяртаецца да кінематографічнай супольнасці з прапановай узяць удзел у распрацоўцы Стратэгіі развіцця кінематографіі Рэспублікі Беларусь, работа над якой ужо пачалася. У дакуменце будучы прааналізаваны стан і праблемы існавання беларускага кінематографа, асноўныя кірункі яго развіцця, а таксама вызначаны перспектывы ўзаемадзеяння дзяржавы і кінематографічнай супольнасці дзеля садзейнічання развіццю нацыянальнага кінамастацтва і фарміраванню айчыннай кінаіндустрыі. Асноўныя раздзелы стратэгіі будучы звязаны з пытаннямі развіцця фільмавытворчасці, функцыянавання кінапракату і стварэння спрыяльных умоў для дэманстрацыі фільмаў беларускіх рэжысёраў і вытворцаў.

Творчая моладзь. III Міжнародны фестываль-конкурс дзіцячай і маладзёжнай творчасці «Дзеці планеты» пройдзе ў Брэсце з 27 красавіка па 1 мая. Пляцоўкамі фестывалю стануць Брэсцкі акадэмічны тэатр драмы, дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна, абласны краязнаўчы музей. Акрамя канцэртаў, у праграме мерапрыемства заўважаны творчыя вечары, майстар-класы, вечары культуры краін — удзельніц форуму. Заснавальнікамі фестывалю-конкурсу выступаюць міжнароднае грамадскае аб'яднанне «Дабрачыннасць дзецям», турыстычнае агенцтва АТІР пры падтрымцы Брэсцкага гарвыканкама.

Пачэсная праца. Іанаровае званне «Чалавек года Міншчыны» за 2017 год прысвоена 20 прадстаўнікам цэнтральнага рэгіёна. У ліку ўганараваных — галоўны дырыжор заслужанага калектыву Беларусі «Музычная капэла "Санорус" Мінскай вобласці» Аляксандр Хумала, кіраўнік Слуцкай епархіі Беларускай праваслаўнай царквы, біскуп Слуцкі і Салігорскі Антоній, дырэктар Язльскай сярэдняй школы Старадарожскага раёна Мікалай Грузд.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Ваш выхад, чытальнікі!

Рэспубліканскі конкурс юных чытальнікаў «Жывая класіка», які стартуваў падчас Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, пашыраецца па ўсёй краіне.

Вопыт мінулага года сведчыць, што прыхільнікі прыгожага мастацкага слова жывуць у розных кутках Беларусі. Больш як 13 тысяч школьнікаў прачыталі любімыя творы на розных этапах конкурсу ў сваіх школах, на раённых сценах, у абласных цэнтрах і, нарэшце, у сталіцы беларускага пісьменства — Полацку. Сапраўднае дзіцячае шматгалоссе!

Тэма, вакол якой будзе разгортвацца літаратурнае спаборніцтва, — прысвячэнне малой радзіме. Як вядома, самыя знаныя творы класікаў звязаны са шчыльным пачуццём да сваіх вытокаў — роднай зямлі, бацькоўскага кутка. Ды і сучасныя аўтары звяртаюцца да глыбіннага разумення каранёў, значнасці для кожнага чалавека сваёй Айчыны.

Пераважна юныя чытальнікі схіляюцца да паэтычных твораў, але і ўрыўкі

Алена СТЭЛЬМАХ, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, член журы конкурсу

3 прывітаннем у Махачкалу

Пісьменнікаў Беларусі звязвае даўняе сяброўства з калегамі з Дагестана, якое падмацавана пагадненнем аб супрацоўніцтве.

У гэтай паўднёвай частцы Расіі рэалізоўваецца міжнародны гуманітарны праект, сутнасць якога — раскажаць нашым народам пра нацыянальны каштоўнасці, пашырыць супрацоўніцтва ў гуманітарнай сферы. Летас, напрыклад, у многіх дзіцячых бібліятэках Махачкалы адбылася прэзентацыя творчага дзіцячага праекта з Беларусі Евы НЭММ «У гасцях у Францыска Скарыны».

І вось цяпер у Саюз пісьменнікаў Беларусі прыйшло запрашэнне з Дагестана паўдзельнічаць у міжнародным літаратурна-гістарычным форуме «Беларусь — Дагестан: шляхі культурнага супрацоўніцтва», які прысвечаны Дню аднавання народаў Беларусі і Расіі. Мерапрыемства пройдзе пры падтрымцы кіраўніцтва Рэспублікі Дагестан. Адною з галоўных частак форуму стане міжнародны круглы стол, які адбудзецца 2 красавіка ў Доме дружбы ў Махачкале. Удзел у ім возьмуць прадстаўнікі Дагестана, Кабардзіна-Балкары, Чачэн-

з прозы гучаць не менш захапляльна, а магчыма, і больш сцэнічна. Як, напрыклад, у Рагачове з цікавасцю слухаўся урывак з рамана І. Мележа «Людзі на балоце», а ў Полацку запамінальна прагучала аповяданне З. Бядулі «Пяць лыжак заціркі».

Значнасць конкурсу — і ў тым, што дзеці, выбіраючы твор, прыкметна пашыраюць веды ў літаратуры. На стаўнікі дапамагаюць ім сарыентавацца ў багатым свеце кніжных выданняў. Нездарма конкурс мае дэвіз «Чытаем шмат, чытаем разам, ствараем сябе і краіну».

Па рашэнні арганізатараў, паўфінал конкурсу пройдзе ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Фіналісты выйдучы на святочную сцэну ў Іванава — сёлетняй сталіцы Дня беларускага пісьменства. Пераможцы гэтага ўзроўнявага спаборніцтва ўзнагароджваюцца пуцёўкамі ў Нацыянальны дзіцячы адукацыйна-аздараўленчы цэнтр «Зубраня». Сталічнае тэлебачанне падрыхтуе сюжэты пра найбольш цікавыя падзеі творчага спаборніцтва.

Алена СТЭЛЬМАХ, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, член журы конкурсу

скай Рэспублікі, Стаўрапольскага краю, Масквы, а яшчэ Беларусі.

— Для нас вельмі пачэсна ў гэты дзень гаварыць у прыгожай шматнацыянальнай краіне на адной мове — мове сяброўства, — зазначыла кіраўнік гуманітарнага праекта з беларускага боку, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах. — Мы прадставім Беларусь як краіну, якая вельмі цэніць сапраўднае сяброўства. Спрыяе таму і слова пісьменніка. Праз кніжны праект мы становімся бліжэй, няглядзечы на вялікую геаграфічную аддаленасць.

Беларусы пазнаёмяць дагестанцаў з творчасцю класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа. Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Я. Коласа прадставіць там сваю экспазіцыю. Таксама ў Тэатры паэзіі ў Махачкале адбудзецца круглы стол «Слова пісьменніка ў абарону міру і прагрэсу» з удзелам дагестанскіх перакладчыкаў казкі нашага Песняра «Хмарка».

Алена Стэльмах паведаміла, што беларускія пісьменнікі возьмуць удзел у прэзентацыі серыі кніг знакамітай дагестанскай пісьменніцы Марыям Ібрагімавай — аўтара вядомай трылогіі «Імам Шаміль».

Марыя ЛІПЕНЬ

6 красавіка — на паэтычны монаспекталь члена Саюзаў пісьменнікаў Беларусі і Расіі Ганны Мартыныч у Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Янкі Купалы (а 13.00).

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

30 красавіка — на сустрэчу брэсцкіх пісьменнікаў з афіцэрскім саставам Брэсцкай 11-й пагранзастанавы імя Кіжаватава ў межах Года малой радзімы (а 14.30).

1 красавіка — на ўскладанне кветак да помніка М. В. Гоголю ў г. Брэсце (а 12.00).

4 красавіка — на сустрэчу школьнікаў з Герогіем Тамашэвічам у Жабінкаўскую раённую дзіцячую бібліятэку (а 15.00).

6 красавіка — на сустрэчу школьнікаў з Зінаідай Дудзюк у СШ № 8 г. Брэста (а 13.00).

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

3 красавіка — на літаратурна-гульнявую праграму «Усе сцяжынкы вядуць у бібліятэку» Галіны і Сяргея Трафімавых у Арианскую бібліятэку імя У. Караткевіча (а 12.00).

3 красавіка — на гадзіну «Дзіўных адкрыццяў» з кнігамі Галіны і Сяргея Трафімавых у арианскую бібліятэку імя Н. Крупскай (а 13.00).

4 красавіка — на прэзентацыю новых кніг Галіны і Сяргея Трафімавых з серыі «Апа-

Платон Бяляеў чытае вершы Андрэя Мазько.

НА ДЗЕВЯЦІ МОВАХ

Паэзія — гэта ўзвышэнне і ўзбагачэнне душы. Так лічылі яшчэ нашыя продкі. Таму дакрануцца да гэтага высокага мастацтва — заўжды асалода.

Сусветны дзень паэзіі ў Брэсцкім гарадскім грамадска-культурным цэнтры адзначылі традыцыйным «Паэтычным вячком Брэсччыны».

Упершыню свята адкрылася музычнай часткай: заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь, аркестр рускіх народных інструментаў Брэсцкага музычнага каледжа выступіў пад кіраўніцтвам дырыжора Ліліі Стралавай.

Паэтычная частка пачалася з беларускага слова: пераможцы гарадскога конкурсу чытачоў «Зорны спеў» Платон Бяляеў і Паліна Чарнак прачыталі вершы паэтаў-землякоў Андрэя Мазько «Добрыя словы кажыце» і Надзеі Парчук «Пеўнік-разбойнік», а пераможца міжнародных конкурсаў чытальнікаў Ася Карпава кранальна прачытала паэтычныя радкі польскай паэтэсы Марыі Сулімы. Пюльнар Агаева і Сабіна Удзін праз творы першага народнага паэта Азейрбайджана Самеда Вургуна далучылі прысутных да цёплага і гасціннага Далёкага Усходу.

Старажытныя вершы на іўрыце прачытаў Мойша Рабіновіч, а маладая паэтка Ганна Акала адкрыла свет нямецкай і англійскай паэзіі. У Святланы Кіслячук атрымалася данесці да слухачоў вялікія пачуцці Пятраркі, закаханага ў Лаўру, на італьянскай мове. Не забыліся ў Дзень паэзіі і пра шматграннасць любові: удалыніца Гран-пры конкурсу чытальнікаў «Душы прекрасныя порывы» Кацярына Бабрыковіч прачытала жыццесцвярджальны верш «Красота» Маі Румянцавай. Скончылася свята музыкай: гучалі песні на сямі мовах, уразілі народныя танцы.

Татцяна ДЗЕМІДОВІЧ, старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ

вяданні Дзёда Прыродаведа» ў Аршанскую бібліятэку імя У. Корбана (а 13.00).

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

3 красавіка — на сустрэчу Вікторыі Смолкі са студэнтамі Гродзенскага дзяржаўнага медуніверсітэта ў бібліятэцы ВНУ (а 13.00).

3 красавіка — на сустрэчу Людмілы Кебіч з чытачамі, прысвечаную Году малой радзімы, у Гродзенскі дзяржаўны політэхнічны каледж (а 15.50).

4 красавіка — на прэзентацыю творчага праекта «Ацаленне словам» у межах рэспубліканскай акцыі «Сучасныя пісьменнікі — дзеіям» з удзелам Ганны Скаржынскай-Савіцкай і Людмілы Кебіч у дзіцячую паліклініку № 7 мікрараёна Вішнявец г. Гродна (а 16.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

4 красавіка — на сустрэчу Міколы Падабеда з рабочымі пратэінавага завода «Сацыя і гумар — не мука, а горкія лекі» ў в. Мельнік Бялыніцкага раёна (а 17.00).

4—5 красавіка — на сустрэчу паэтаў Магілёўшчыны з навучэнцамі і выкладчыкамі Магілёўскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. А. Рымскага-Корсакава (а 14.50).

Знагоды

Жанчыны, якія ствараюць

Вясна натхніла на творчасць сяброў клуба «Спадарыня»: чарговае пасяджэнне «Імя тваё — Жанчына» прысвяцілі паэзіі, вясне і, зразумела ж, жанчынам. Сапраўды святочны настрой стваралі гэтым вечарам паэты Яна Явіч і Дзмітрый Юртаеў, якія падрыхтавалі кампазіцыю «Сугучча радкоў».

Гісторыя клуба «Спадарыня» пачалася тры гады таму: у Сусветны дзень пісьменніка паэтка і літаратаркі сабраліся ў мінскай публічнай бібліятэцы № 5, каб

адзначыць яшчэ і надыходзячы Дзень жанчын, пачытаць свае творы ды падзяліцца творчымі планами. Фармат спадабаўся ўдзельніцам, і такія сустрэчы сталі традыцыйныя. Цяпер у Клубе творчых жанчын «Спадарыня» (існуе пры падтрымцы Мінскага гарадскога аддзялення СПБ) больш за 30 пісьменніц, да іх далучыліся кампазітары, мастачкі, народныя майстрыхі, якія сустракаюцца штомесяц.

Кожная сустрэча мае сваю тэму: Каляды, Дзень сям'і, Дзень Маці і інш. Бо менавіта ў святых творчых людзі знаходзяць новыя эмоцыі, уражанні, ідэі. У гэтым дапамагаюць і невялікія экспедыцыі ў цікавыя мясціны сталіцы: сяброўкі «Спадарыні» праводзілі пасяджэнні ў Літаратурным музеі Янкі Купалы, Мемарыяльным доме-музеі Якуба Коласа, у

Музеі Вялікай Айчыннай вайны, Лошыцкай сядзібе.

Вельмі важна, каб удзельніцы Клуба атрымлівалі досвед: запрашаюцца цікавыя госці, паэты і пісьменнікі Міхась Пазнякоў, Навум Гальпяровіч, Анатоль Зэкаў, Анатоль Аўруцін, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Андрэй Душачкін, ансамбль «Менскі гармонік»... На пасяджэннях і самі ўдзельніцы могуць падзяліцца досведам. Жанчыны чытаюць свае новыя творы, выказваюцца па актуальных тэмах, рыхтуюць віктарыны і гульні, а таксама святкаванні юбіляраў (дарэчы, нядаўна адсвяткавалі юбілей разам з Нінай Галіноўскай, Алінай Легастаевай, Вольгай Шпакевіч, Алай Чорнай, Лізавета Палеес).

Тамара БУНТА, старшыня клуба

Фестываль

ПАДАРОЖЖА ПА СЛОВАХ

У першы дзень красавіка ў сталіцы пройдзе VI Мінскі фестываль моў. Гэта ўнікальная культурна-адукацыйная ініцыятыва, якая знаёміць людзей з паняццем лінгвістыкі, з асаблівасцямі моў свету ды са спецыфікай беларускай мовы. Наведаць лекцыі і майстар-класы, якія адбудуцца на філалагічным факультэце БДУ (вул. Карла Маркса, 31), можна з 10 да 19 гадзін.

Гісторыя моўных фестываляў пачалася ў 1995 годзе ў Францыі, а сёння такія мерапрыемствы праводзяцца па ўсім свеце. Самае маштабнае з іх — кітайскі фестываль. Што да беларускага, то першы фестываль у Мінску прайшоў у 2013 годзе і адразу знайшоў прыхільнікаў. І зразумела, чаму: сярод адметнасцяў мерапрыемства — не толькі фармат сяброўскай сустрэчы, але і магчымасць даведацца пра тое, пра што раней не ведалі, падзівіцца разнастайнасці сусветных моў, а можа, нават выбраць адну з іх для вывучэння.

Аўдыторыю сёлетняга фестывалю чакаюць аповеды пра 60 моў свету (акрамя агульнавядомых, тут будуць асецінская, афрыканская, дзьяру, кашубская, наваха, персідская, эсперанта і

нават мовы Толкіена). Старажытныя, сучасныя, рэдкія і распаўсюджаныя, але ўсе вельмі розныя і цікавыя. Аснова паэды — прэзентацыя кожнай з моў, якая ўяўляе сабой міні-лекцыю з цікавымі фактамі, а яшчэ можна паўдзельнічаць у моўных гульнях ды клубах. Таксама наведнікі могуць паслухаць 10 навукова-папулярных лекцый на тэму лінгвістыкі. Сёлета эксперты распавядуць, як зразумець Каралеву Вялікабрытаніі праз сакрэты англійскага менталітэту, падзяліцца міфамі пра мовы, навучаць рунічнаму пісьму ды граматыцы, пра якую не гавораць у школе. Яшчэ 5 лекцый — па беларусістыцы: на тэму «Беларуская літаратура: вялікая ці малая?» (з прэзентацыяй штучна прыдуманай мовы бальбута). Ад адукацыйна-сацыяльнага праекта «Вандроўкі ў мінулае» рыхтуюцца распавед пра «Менск габрэйскі і татарскі» і «Беларусь на старых паштоўках», пазнаёмяць з магчымымі жанрамі ў фальклоры беларуска-рускага памежжа. Калі і гэтага вам мала, то можна наведаць майстар-клас па грузінскай мове, польскі размоўны клуб ці парашаць лінгвістычныя задачы.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

30 сакавіка — 125 гадоў з дня нараджэння Ільі Гітгарца (1893—1966), дырыжора, педагога, кампазітара, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

30 сакавіка 70 гадоў спаўняецца Вітольду Бархаткову, мастаку.

31 сакавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Анатоля Генералава (1923—2007), спевака, педагога, народнага артыста БССР.

1 красавіка 70-годдзе адзначыць Аляксей Жук, пісьменнік.

1 красавіка 70-гадовы юбілей святкуе Тамара Краснова-Гусачэнка, паэтэса, празаік, публіцыст, дзіцячая пісьменніца.

1 красавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Віктара Папова (1923—1981), скульптара.

1 красавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Віктара Сташчанюка (1933—2007), графіка, мастака дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

2 красавіка 90 гадоў спаўняецца Ліліі Брандабоўскай, тэатральнаму крытыку.

2 красавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Віктара Шымука, паэта-песенніка, празаіка, перакладчыка.

3 красавіка 80 гадоў адзначыць Людміла Барташэвіч, актрыса.

3 красавіка 75-годдзе святкуе Уладзімір Рагаўцоў, акцёр, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь.

4 красавіка — 125 гадоў з дня нараджэння Мікалая Шчаглова-Куліковіча (1893, паводле іншых крыніц 1896 ці 1897—1969), кампазітара, музычнага і тэатральнага дзеяча. Жыў у ЗША.

4 красавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Ганны Базыленкі (1908—1980), мовазнаўцы.

4 красавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Кавалеўскага (1938—1997), мастака-плакатыста, афарміцеля.

5 красавіка 75 гадоў святкуе Мар'ян Дукса, паэт.

5 красавіка 60 гадоў святкуе Мікалай Сяроў, паэт.

Да 70-годдзя Генадзя Пашкова

Дарагі Генадзь Пятровіч!

Мы ведаем Вас не толькі як прызнанага майстра беларускага паэтычнага слова, але і як сапраўднага сябра пісьменнікаў Продзеншчыны. І не толькі таму, што да Прынёманскага краю ў Вас асабліва прыемнасць, а яшчэ і таму, што ў Вашым слове ўсе гэтыя гады пранікнёна і шчымымі звоніць тонкія струны сумленнай душы мастака, асветніка, патрыёта, чалавека, які не пакрывае душой, якому вядомыя ўзлёты і падзенні, побыткі і страты. Любоў і павага да бліжняга, да роднай зямлі, да народа, што на ёй жыве, невыпадкова складаюць філасофію Вашага жыцця і творчасці. За гэтай філасофіяй — напружаная праца і няспынны пошук свайго месца ў свеце мастацтва. Жадаем Вам перайсці 70-гадовы рубаж з пачуццём радасці ад жыцця, з уздзячнасцю ад шматлікіх сяброў, чытачоў, аднадумцаў. Няхай Ваша дзейнасць на ніве нацыянальнай літаратуры заўсёды прыносіць каштоўны плён, а творчасць вядзе да жаданых высокіх вынікаў. Здароўя, энергіі, душэўнага спакою і невычэрпнага натхнення Вам, шаноўны Генадзь Пятровіч, на доўгія-доўгія гады. З юбілеем!

Калектыў Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ

Люстэрка тыдня: свет

Каралеўская бібліятэка Даніі перадала Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі лічбавую копію першага беларускага «Буквара», які сёлета святкуе чатырохсотгоддзе. На жаль, да нашага часу захаваліся толькі два яго асобнікі, і пра існаванне кнігі амаль не ведалі на яе радзіме. Дзякуючы намаганням намесніка дырэктара НББ Аляксандра Сушы «Буквар» хутка можна будзе ўбачыць у адкрытым доступе не толькі на сайце Каралеўскай бібліятэкі Даніі, але і на інтэрнэт-старонцы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Сёлета Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі паказаў свае пастаноўкі гледачам Францыі, Польшчы ды Арменіі. У маі РТБД возьме ўдзел у III Моладзевым тэатральным форуме краін Садружнасці, Балтыі і Грузіі ад Міжнароднай канфедэрацыі тэатральных саюзаў, які пройдзе ў Ерване (дарэчы, другі форум прымала Беларусь). Увосень у горадзе Лодзь (Польшча) пройдуць гастролі спектакля «Кар'ера доктара Рауса». Паказ творчасці РТБД запланаваны і ў Парыжы, да таго ж труп тэатра нядаўна вярнулася з фестывалю ў Сербіі. Гастролі чакаюць і Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага: у чэрвені артысты выправяцца ў Калінінград, дзе выканаюць казку «Па шчулаковым загадзе» і спектаклі «Пане Каханку» і «Падводнікі» Андрэя Курэйчыка. Для беларускага гледача тэатр імя Горкага рыхтуе шэраг прэм'ер: меладраму «Чацвёртая планета» ад Дзмітрыя Астрахана і Алёга Данілава і «Небяспечныя сувязі» ад Валянціны Ераньковай, новую версію французскай камедыі Клода Манье «Блэз» пад назвай «Як стаць багатым», а таксама рускую класіку — спектакль «Ганна Карэніна».

Брытанская газета *Independent* заклапочаная будучыняй беларускай мовы. На сваім сайце выданне апублікавала матэрыял пад назвай «25 моў, якія варта пачуць, перш як яны знікнуць». У пералік моў, чыё існаванне ў актыўным лексіконе можа неўзабаве скончыцца, патрапіла і беларуская. На сайце *Independent* знаходзяцца 25 аўдыязапісаў, дзе 25 носьбітаў моў нагадваюць слухачам: «Іншая мова з'яўляецца іншым бачаннем жыцця». ЮНЕСКА сцвярджае, што пад пагрозай вымірання зараз знаходзяцца каля 2,5 тысячы моў.

Пайшла з жыцця пераможца першага конкурсу «Еўрабачанне» швейцарская эстрадная спявачка Ліз Асія. Артыстка не стала ва ўзросце 94 гады. Кар'ера Ліз Асіі як поп-спявачкі пачалася ў 40-я гады мінулага стагоддзя, але са сцэнай артыстка пазнаёмілася яшчэ раней у якасці танцоркі. На конкурсе «Еўрабачанне» 1956 года яна выйшла да гледачоў з дзвюма песнямі, адна з якіх, «Refrain», у выніку аказалася пераможнай. Ліз Асія яшчэ двойчы спрабавала свае сілы на міжнародным музычным конкурсе Еўропы, але трыумф першага выступу больш не паўтарыўся. У 1950-я гады Асія выканала некалькі роляў у фільмах, а ў 1963 годзе ўзяла шлюб і перастала выступаць. Пасля смерці мужа артыстка вярнулася на сцэну і ў 2007 годзе перамагла ў швейцарскім конкурсе *Grand Prix der Volksmusik*, а ў 2011 зноў пайшла на нацыянальны адбор «Еўрабачання», дзе заняла 8-е месца.

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЙ

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырыя спачуванні члену СПБ Тамары Мітрафанавне Ляліхайвай з прычыны напактаўшага яе вялікага гора — смерці СЫНА.

«Не дай мне, Божа, старцам стаць душою!»

Гэтымі днямі 70-гадовы юбілей адзначыў паэт, публіцыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, член-карэспандэнт Міжнароднай славянскай акадэміі навук, адукацыі, мастацтва і культуры Геннадзь Пашкоў. На Смаргоншчыну яго бацькі прыехалі ў 1953 годзе. У ваколіцах «салаўінай» вёскі Войстам прайшлі дзіцячыя і юначыя гады. Памяць часта клікала сюды, дзе пад вясковымі дахамі чытаюць яго вершы, захоўваюць вершаваныя зборнічкі ды энцыклапедычныя выданні, якія пісьменнік шчодро дарыў землякам падчас працы на пасадзе дырэктара выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі». Ён і сёння часцяком наведваецца ў знаёмыя з дзяцінства мясціны, дзе чэрае натхненне і адпачывае душой.

Нездарма зямля жаночага роду. Як і жанчына, яна мае ўласціваць адраджацца нават пасля самых жудасных спусташальных падзей. Перахварэе, перапакутуе, перазіме, спавітая белымі пялюшкамі завірух, а на весну адродзіцца свежымі травамі, завітнее першцаветамі, што прарастаюць на залізаных дажджамі і ручаінамі ранах-stromах. Мімалётны павярхоўны позірк не заўважыць колішніх рубцоў — вочы замілавана цешацца прыгажосцю абнаўлення, багаццем фарбаў і дагледжанасцю абшараў. Падмануты гэтай знешняй гармоніяй, ты ступаеш басаною на мяккі росны мурог, і ў ступню нечакана ўпіваецца ржавым джалам калючы дрот даўняй вайны, наўмысна замоўчана, выкрасленай з памяці нашчадкаў. І ўспамінаеш, як часта ў дзяцінстве зямля імкнулася прыцягнуць тваю ўвагу такімі ўколамі:

*Я ступіў на калючы асот,
на дзядоўнік за вёскаю ніцы.
Галава мая, нібы дзот —
дзве прыжмураныя байніцы.*

Трывожныя радкі Генадзя Пашкова — як яркі фрагмент карціны яго пасляваеннага дзяцінства-юнацтва.

Знітаваны з вясковым светам, ён заўжды быў упэўнены, што «калі ёсць сцяжыначка да раю — гэта тая, што вядзе дамоў». З цягам часу яго прыцягваў на Смаргоншчыну не столькі салодкі дым Айчыны, як аголеная праўда мінулых падзей, што так доўга заставалася паза ўвагай, а цяпер навіязліва патрабавала справядлівай рэабілітацыі хоць бы ў вершаваных радках.

Нельга казаць, што тэма гісторыка-культурнай спадчыны не знаходзіла ўвасаблення ў ранейшай творчасці пісьменніка. Варта згадаць вершы «Зямля мая», «Укропінка», эпічны верш-роздум «На Крэўскай градзе». І наогул, тэма малой радзімы была вызначальнай яшчэ ў першым паэтычным зборніку «Кляновік».

Калісьці, на пачатку творчага шляху, паэт Генадзь Пашкоў заявіў пра сябе як рамантычны, чулы і эмацыянальны лірык, чый звонкі і чысты голас ухваліў Пімен Панчанка. Дарэчы, самыя першыя вершы юнага Пашкова былі надрукаваны менавіта ў раённай газеце «Светлы шлях». Сёння, маючы за плячыма вялікі жыц-

цёвы вопыт, багаты творчы скарб і жаданне працягваць летапісанне, мэтр мяняе сваё амплуа. Чаму? На гэта пытанне Генадзь Пятровіч адказаў прыкладна так:

— Пасля 60 гадоў жыцця пісаць нейкія «прахадныя» рэчы, выкліканыя часовымі пачуццямі ці ўражаннямі, лічу недаравальным глупствам. Назапашаны вопыт і прафесіяналізм неабходна выкарыстоўваць толькі для стварэння грунтоўных філасофскіх твораў. Або наогул не пісаць нічога. Калі я працаваў літсупрацоўнікам у часопісе «Польмя», маімі настаўнікамі былі Анатоль Вялюгін і Іван Чыгрынаў. Перачытваючы сёння іх творы, я разумею, што падсвядома вучыўся культуры верша па вялюгінскім радку. Сёння ж хачу вучыцца па творах празаіка Івана Чыгрынава, абагульняць гістарычны вопыт і выяўляць менталітэт беларускага народа, яго нацыянальную душу. Рамантыкам я быў у падлеткавым узросце, калі збіраўся добраахвотнікам паехаць на вайну ў В'етнам. Напісаў заяву ў ваенкамат і нават атрымаў павестку. Вучыўся тады, можа, у восьмым класе. Нікому нічога не сказаўшы, паехаў у Смаргонь. Ваенкам доўга смяўся і параіў мне паступаць на гуманітарныя дысцыпліны, бо ў арміі рамантыкам не месца.

А яшчэ паэт згадвае, як у дзяцінстве часта трапляў то ў смешныя, то ў небяспечныя сітуацыі. Прыцягнулі нека на школьны двор з сябрамі снарад Першай сусветнай, што адкапалі ў ліснай нары. Шмат гвалту нарабілі. Чуткі пайшлі, што лясныя браты дыверсію падрыхтавалі. Калі з райцэнтра прыехалі сапёры і выкрылі басаногіх «дыверсантаў», доўга смяяліся. А снарад абяшходзілі ў яры за вёскай.

У жыцці ўсё вельмі адносна. Хоць і не далучае паэт сябе да фаталістаў, аднак, згадваючы асобныя моманты, мяркуе: нешта ёсць у гэтым свеце, што нас ахоўвае і бароніць. Аднойчы ён выцягнуў на рыбалку свайго сябрука-кнігалюба. Эдзік вельмі любіў чытаць, і ў той дзень Генадзь каштавала немалых намаганняў сцягнуць хлопца з печы. Калі яны выйшлі з вёскі, недалёка ў полі ўпаў самалёт, і выбух быў такі моцны, што вялікі кавалак

Генадзь Пашкоў.

палаючага металу даляцеў да Эдзікавай хаты і тая ўспыхнула, як сноп саломы.

Розных выпадкаў з пасляваеннага дзяцінства хапае ў памяці. А пра нешта ні Генадзь, ні яго аднагодкі нават не здагадаліся. Ці ж маглі яны ведаць, што пад тым пагоркам, на якіх вясковая дзятва збірала ягады размарыну, былі могілкі Першай сусветнай вайны? Па вясовым ворыве збіралі патроны, вытрасалі з іх порох і, зрабіўшы «кывулькі», падпальвалі і бабахалі, палюхаючы выпадковых мінакоў. І не дужа задумваліся над тым, боепрыпасамі якой эпохі так багата ўдобрены навакольныя палі. Калі з цягам часу адкрыліся многія тайны з гістарычнай спадчыны краю, паэт Генадзь Пашкоў зразумеў, што пейзажныя вершы маляўнічых краявідаў перасталі быць актуальныя, бо пад іх знешняй прыгажосцю прыхавана горкая праўда страшных успамінаў.

Тэма грамадзянскай лірыкі заўжды прысутнічала ў непаўторным паэтычным свеце аўтара. Ад расчаравання за зніклую рэчку дзяцінства Спягланку, за пустыя вёскі і павысяканыя бярозавыя гаі думкі скіроўваюцца да агульначалавечых праблем і трагедый. З эмацыянальнай узрушанасцю лірычны герой у паэме «Дзяўчынка з блакітным мячыкам» задае рытарычнае пытанне:

*Няўжо ў Зямлі,
калыскі чалавецтва,
ад туманой зраселай,
гэткі лёс —
урэшце стаць
арэнаю калецтва,
салёным морам
роспачы і слёз?*

Сваёй творчасцю Генадзь Пашкоў выходзіць у лепшыя чалавечыя якасці. Будзем чакаць яго мудрых твораў.

Ала КЛЕМЯНОК

ЭНЕРГІЯ ПАЭТЫЧНАГА СЛОВА

Генадзь Пашкоў — прадстаўнік старэйшага пакалення нацыянальнай паэтычнай школы. Яго пяру належыць звыш дзесяці цудоўных літаратурных зборнікаў. Лепшыя творы перакладзены на рускую і іншыя славянскія мовы.

Галоўная місія творчасці Г. Пашкова — сцвярдженне духоўных пачаткаў у грамадстве. На думку паэта, чалавек у жыцці павінен кіравацца адначасова розумам і сэрцам, разважлівасцю і пачуццямі, а галоўнае — шчырым імкненнем да праўды і справядлівасці. Паэзія Г. Пашкова глыбока гуманістычная, яна скрозь працята павагай да чалавека, шанаваннем адметнага ўнутранага свету асобы. Паэт верыць, што чалавек валодае неверагоднай стваральнай энергіяй і велізарным творчым патэнцыялам. Пры гэтым у віхуры жыцця кожны робіць уласны выбар, кіруючыся голасам душы і поклічам сэрца.

У паэзіі Г. Пашкова пераважае сацыяльна аптымізм, вера ў выратавальную сілу добра і прыгажосці. Яго вершы бліскуча перадаюць крэатыўнае стаўленне паэта да быцця, радаснае ўспрыняцце разнастайных праяў жыцця.

Г. Пашкоў стварыў шэдэўры нацыянальнай інтымнай лірыкі. Ужо ў ранніх вершах выявілася яго ўзнёслае і рамантычнае стаўленне да кахання. Паэт

абагаўляе жанчыну, захапляецца яе характам, душэўнай пяшчотай, крынічнай чысцінёй. І выяўляе рыцарскае да яе стаўленне. Вечная крыніца невычэрпнай радасці і бязмежнай асалоды, жанчына, якая кахае, — нябесны анёл, увасабленне ўсёй зямной прыгажосці, найвышэйшы дарунак лёсу. У вершы «З табою першы снегапад» паэт раскрывае цудоўную сілу кахання. Яно напаўняе жыццё лірычнага героя святлом і радасцю, адчуваннем шчасця і чароўнай прыгажосці зямнога жыцця:

*Першы снег...
Любімая, з табою
самы першы сустракаем снег!
Урачыстай,
бела-чыстай мрояй
атуліў і ў далечы набег.*

*І лясы ў баярскае акрасе.
Нібы пух, атрэслі журавы.
У галі сінічка завілася.
Свойская такая,
хоць бяры!*

*Снегапад раскручваецца
шпарка.
І сляза ад ішчасця на ішцаў.
Ты — мая сінічка і жураўка.
І адразу,
і ў адной руцэ!*

Паэт падае ўзор высакароднага стаўлення да каханай жанчыны. Жыццёвыя абставіны часам не дазваляюць закаханым быць побач, але лірычны герой верашаў Г. Пашкова ўдзячны любай

за шчаслівыя хвіліны, праведзеныя разам... Майстар слова стварыў велічны гімн жанчыне, паэтычны акафіст каханай, у якім яна прыпадабняецца ўсім найпрыгажэйшым краскам зямлі.

Зачараваны магіяй мастацкага слова, Г. Пашкоў у сваіх вершах шчыра спавядаецца, адкрыта кажа пра ўласныя творчыя захапленні, прывязаецца ў любові да Радзімы, выказвае гатоўнасць самаахварна служыць роднай зямлі. Паэт мае намер усімі сіламі аберагаць нацыянальныя каштоўнасці, чысціню і святло роднага краю.

Адна з дамінантных рыс творчага метаду Г. Пашкова — філасофскі пантэзізм. Паэт знітаваны з прыродай, яна сагравае яго сэрца і напаўняе жыццёвай энергіяй. Мастацкім словам ён самааддана і натхнёна апявае прыгажосць роднага краю, абагаўляе дарагія яму рэкі і азёры, лясы і сады, дрэвы і кветкі. У геніяльным вершы «Плывец» паэт, нібы прарок, прамаўляе:

*Ён зробіць так.
Яму відней за ўсіх,
ва ўласным лёсе выбіраць што трэба.
Вядзе душа,
якая мае слых.
І ні пры чым —
зямля,
вада
і неба!*

Лірычны герой Г. Пашкова ўсведамляе сябе неад'емнай часткай жывой прыроды, імкнецца дастатку растварыцца ў

стыхіі быцця. Яго душа гатова адляцець у нябёсы вольнай птушкай, вярнуцца да хмельна-варажбітных траў, знікнуць сярод вячыхаў гаёў. Паэт надзвычай за непакоены станам экалогіі, парушэннем балансу ў прыродзе. Многія вершы паэта — выдатныя ўзоры нацыянальнай пейзажнай лірыкі.

Г. Пашкоў — бліскучы майстар мастацкага слова, строгі і дакладны ў пабудове вершаванага радка. Яго паэзія напоўнена светлымі фарбамі, іскрыстым ззяннем, беллю і чысцінёй. Майстар слова стварыў шмат новых вобразаў, адметных метафар, вынайшаў мноства дзівосных эпітэтаў, якія надзвычай трапна перадаюць усе колеры, гукі і пахі жыцця. Галоўныя крыніцы яго творчага натхнення — непаўторная беларуская прырода, уласны духоўны досвед і багатыя жыццёвыя назіранні.

Генадзь Пашкоў істотна ўзбагаціў нацыянальную паэзію яркімі мастацкімі вобразамі, стварыў шэдэўры інтымнай, пейзажнай і філасофскай лірыкі, бліскуча перадаў светаадчуванне і багаты духоўны свет сучасніка. Кожны з яго твораў, нібы цудоўная планета, населены каларытнымі нацыянальнымі сімваламі і мільмі вобразамі Радзімы.

Майстар слова нязменна і бескампрамісна абараняе гуманістычныя прыныцы ўзаемаадносін паміж людзьмі і народамі, адстойвае права беларускай нацыянальнай літаратуры на годнае месца ў глабалізаваным свеце.

Іван САВЕРЧАНКА

ЛІРА

Для читателей Союзного государства Беларуси и России

Уважаемые читатели!

Сегодня мы представляем новый проект «Ли́ра» в газете «ЛіМ», который выходит при поддержке Постоянного Комитета Союзного государства накануне Дня единения народов Беларуси и России.

«Ли́ра» объединяет две наши культуры, оставляя право на самобытность для каждой из них. Сегодня у читателей Беларуси есть возможность более глубоко познакомиться с литературным процессом в России. Отрадно, что произведения авторов разных народов, населяющих Российскую Федерацию, приходят к белорусскому читателю на белорусском языке.

«Ли́ра» даёт возможность погрузиться в историю и подумать о том, что нас связывает. Необходимо присмотреться к современности, сравнить и осмыслить общие тенденции, которые характерны для творческих процессов двух стран, и подумать о том, чем мы можем обогатить мировую культуру.

Постоянный Комитет Союзного государства считает своим долгом содействовать развитию контактов между Беларусью и Россией по всем направлениям, включая и культурную сферу. Раз в два года мы проводим конкурсы молодых писателей — авторов короткого рассказа на белорусском и русском языках, которые издаются в альманахе «Мост дружбы». Считаю, что важно создавать как можно больше площадок для общения, проводить общие форумы, семинары. Готовая трибуна — средства массовой информации, которые призваны содействовать укреплению отношений двух стран. Теперь это ещё и проект «Ли́ра».

Григорий РАПОТА,
Государственный секретарь
Союзного государства

ПОНЯТЬ ДРУГ ДРУГА

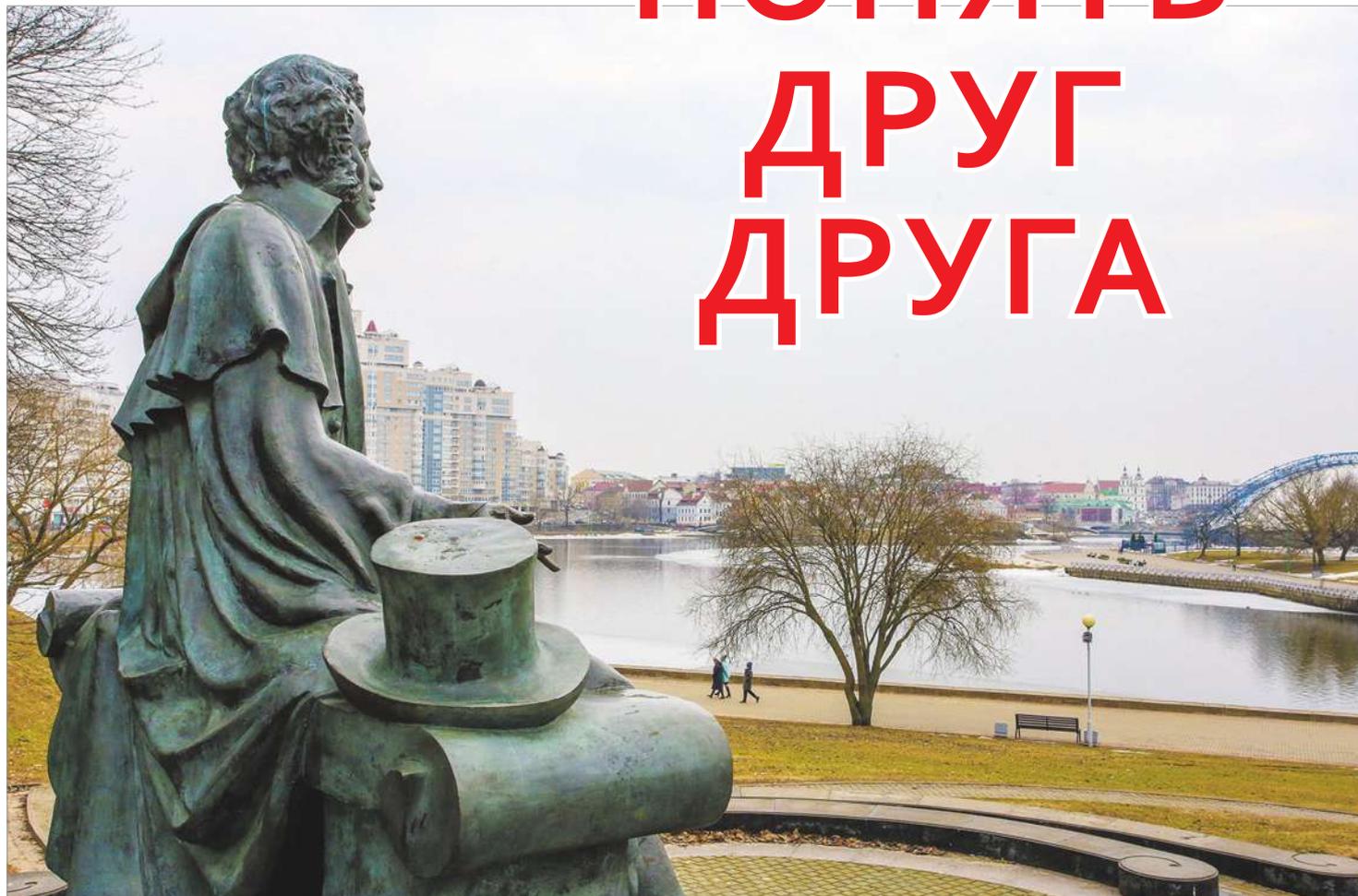

Фото Константина Дробова.

Это процесс не одного дня и не одного года. Он исторический: народы, жившие рядом, искали взаимодействие, вырабатывали такие формы контактов, за которыми бы открывался путь взаимного доверия и общения на разном уровне — без препятствий. И когда бы «наше всё» в общекультурном смысле складывалось из равных частей, и каждая бы могла рассчитывать на узнавание и уважение — через памятники и книги, фильмы и любимые песни о главном. Один день в апреле — это яркое свидетельство взаимопонимания народов, объединённых в Союзное государство при сохранении национального суверенитета государств — участников Союза.

Эмоции

...Праздничные

День единения Беларуси и России отпразднуют концертом в Доме культуры Минского тракторного завода 2 апреля. На сцену выйдут коллективы, которые уже успели завоевать любовь по всему миру. Например, выступит Государственный академический Северный русский хор из Архангельска — гордость Северного края. Этот коллектив уделяет большое внимание сбору и изучению народных традиций и фольклорной песни. Хор существует с 1919 года, успел проявить себя на множестве фестивалей, а в 2008 году участники хора были удостоены премии Правительства РФ в области культуры. Кроме того, в Минске выступит литовская эстрадная певица Бируте Петриките, шоу казачьей песни «Маме нравится!» — виртуозные исполнители народного вокала и хореографии с уникальными аранжировками, хореографией и созданием атмосферы настоящего казачьего духа, а ансамбль народной песни и танца «Игрица» поможет «попутешествовать» по белорусской, русской, украинской, цыганской и казачьей культуре с помощью национальных песен и танцев.

Впечатления

...Эстетические

В галерее «Предместье» проходит выставка «Наш город Минск» — чудесная возможность не только для жителей Беларуси, но и для её гостей познакомиться со столицей через пейзажи лучших художников. Мотивы родного Минска «звучат» в работах Виталия Цвирко (который был секретарём правления Союза художников СССР), Леонида Шемелёва (художник известен своей взаимной любовью к Минску, где есть галерея его имени), Александра Кищенко (автора самого большого в мире «Гобелена века», занесённого в книгу рекордов Гиннеса), Павла Масленникова, Владимира Стельмашонка (автора портретов множества исторических деятелей), Натана Воронова (мастера лирического и индустриального пейзажа), Георгия Скрипниченко (автор смелых и эпатажных работ), а также Николая Дучица, Моноса Монозона, Сергея Каткова и Михаила Рогалеви́ча. Экспозиция включает виды старого и нового, военного и миролюбивого Минска, города с богатой историей, вдохновляющего на творчество. Словом, лучший способ попутешествовать во времени и пространстве.

Возможности

...Образовательные

Студенты и выпускники вузов, аспиранты и молодые учёные из Беларуси и России не старше 35 лет могут участвовать в конкурсе для молодых экспертов-международников Союзного государства Беларуси и России.

Представленные работы могут раскрывать тематику белорусско-российских отношений и интеграционных процессов на евразийском пространстве с участием России и Беларуси с позиций политологии, экономики, социологии, истории, философии. Заявки принимаются до 14 мая 2018 года в двух номинациях. В основной номинации рассматриваются оригинальные, ранее не опубликованные статьи, написанные одним автором. В номинации дебютантов принимаются резюме (краткие изложения основных выводов) курсовых и выпускных квалификационных работ (бакалавриат и магистратура), написанные самостоятельно одним автором. Финалисты конкурса получают приглашение на летнюю школу в Институте Европы РАН, которая пройдёт в июле 2018 года в Москве.

Организаторами конкурса выступают Институт Европы РАН, Белорусский государственный университет, Российско-белорусский экспертный клуб и Информационно-аналитическое издание «Евразия. Эксперт». Проект реализуется при поддержке Постоянного комитета Союзного государства.

ИСКУССТВО ВДОХНОВЛЯТЬ

Искусство создаётся здесь и сейчас — в нём в образной форме отражается время и жизнь общества, давая возможность человеку лучше себя понять. Поэтому отметить лучшие работы — значит привлечь к ним внимание читателя, зрителя, слушателя. Этому во многом способствуют государственные инициативы, одна из которых — вручение Премии Союзного государства в области литературы и искусства. Решение вручать столь важные для деятелей культуры награды было принято в 1999 году (первую премию вручили в 2002-м) — с тех пор раз в 2 года экспертный совет определяет 3 личности, которые своими произведениями внесли большой вклад не просто в искусство, но и в укрепление отношений, дружбы и сотрудничество между Беларусью и Россией. За эти годы лауреатами премий стали драматург Алексей Дударев, писатель Иван Шамякин, композитор Александра Пахмутова, художник Михаил Савицкий, актёры Александр Калягин, Ростислав Янковский и Владимир Гостюхин, дирижёр Михаил Финберг, художник Леонид Шемелёв и другие деятели культуры. Имена трёх лауреатов Премии Союзного государства в области литературы и искусства будут названы в этом году на Международном фестивале искусств «Славянский базар в Витебске». Экспертный совет уже определился с выбором. Но мы предлагаем познакомиться со всеми номинантами: их работы обогатили нашу культуру.

1. В числе номинантов на Премию Союзного государства — председатель правления Союза писателей Беларуси **Николай ЧЕРГИНЕЦ** зароманы «Операция «Кровь»», «Сыновья», дилогию «Вам — задание», «За секунду до выстрела». Автор более полусотни художественных книг. Книги Чергинца переведены более чем на 15 языков, а многие романы внесены в список лучших произведений мира. Чергинец отмечает, что «литература — это срез жизни общества, она должна идти впереди реалити, заниматься предвидением. Будет читателем тот, кто предскажет, что может случиться в будущем».

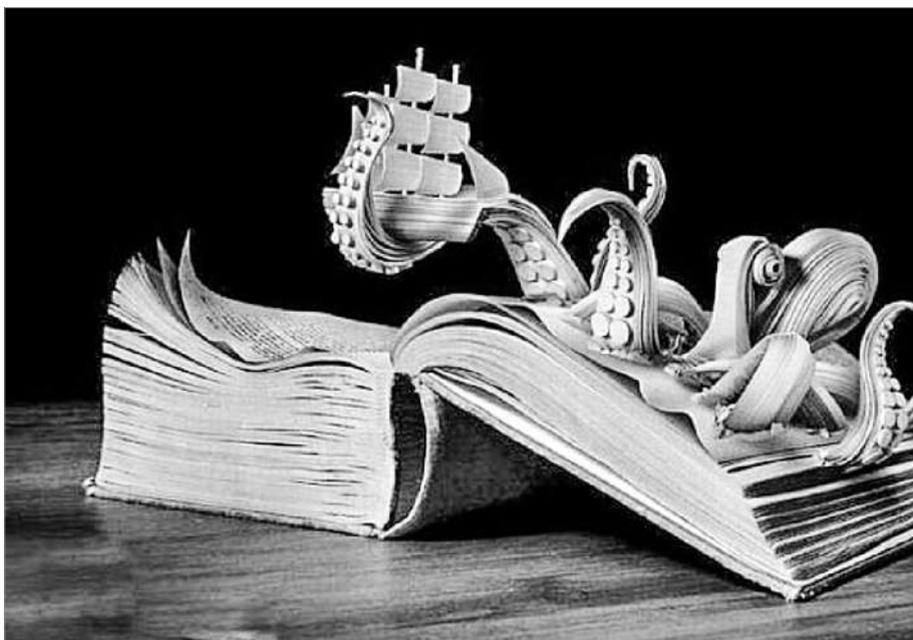
Сам Николай Иванович говорить о своих достижениях не любит — считает, что литература намного важнее статусов и званий, тем не менее последних у Чергинца много: в 1998 году его имя внесли в Книгу рекордов Гиннесса за достижения в области культуры и науки, спустя 7 лет Кембриджский библиографический центр назвал его «Международным профессионалом 2005 года», а в 2008 году Американский библиографический институт присвоил ему звание «Человек года» за вклад в развитие Беларуси. За годы своей разноплановой карьеры (а Чергинец был футболистом и военным, имеет юридическое образование, работает в сфере журналистики и литературы) получил 13 орденов и более 50 медалей, и на этой цифре он точно не остановится. На Премию Союзного государства Николай Иванович номинирован не только за свои книги, но и за вклад в развитие отношений Беларуси и России: Чергинец — сопредседатель Международного общества писательских союзов и Союза писателей Союзного государства Беларуси и России, лауреат множества литературных премий. Кроме того, Николай Чергинец принимал активное участие в создании Союзного государства, помогал разрабатывать правовые акты СНГ.

2. Ещё один деятель культуры Беларуси **Павел ЯКУБОВИЧ** тоже принадлежит к числу работников слова. Он номинирован на Премию Союзного государства за публицистические произведения, которые внесли вклад в укрепление отношений дружбы, братства и культурного сотрудничества между Беларусью и Россией. Свой путь в журналистику Якубович начал во время службы во внутренних войсках МВД СССР — был корреспондентом газеты «Боевой призыв». Сейчас Якубович — один из ведущих белорусских журналистов, получивший известность своими фельетонами и спортивными репортажами ещё в советское время. Затем публициста заинтересовала политическая сфера.

Павел Изотович успел поработать в легендарной газете «Знамя юности», не менее легендарном журнале «Крыніца», в «Народной газете». Но главное достижение Якубовича — газета «СБ. Беларусь сегодня», которую он возглавлял в течение 24 лет. За время, которое он провёл на столь важном посту («СБ» — главная газета страны), успел поучаствовать в создании крупного государственного медийного холдинга, состоящего из 12 изданий. Особое место в холдинге уделили и изданиям, освещающим жизнь Союзного государства Беларуси и России — газетам «Союз» и «Союзное вече». Кроме журналистики, Якубович активно занимается и общественной деятельностью — например, на протяжении нескольких лет является инициатором общественного обсуждения по нашумевшему в Беларуси мемориалу Куропаты под Минском, также возглавляет общественный совет при МВД Беларуси.

3. Авторский коллектив в составе сценариста, режиссёра **Ирины МАРГОЛИНОЙ**, соавтора сценариев

Елены ДОЛИНСКОЙ, ассистента режиссёра **Ольги ОНОПРИЕНКО**, режиссёров **Оксаны ЧЕРКАСОВОЙ**, **Елены ПЕТКЕВИЧ**, **Ирины КОДЮКОВОЙ** номинирован за цикл мультфильмов «Сказки старого пианино». Этот анимационный образовательный проект познакомил детей с биографиями и творчеством великих композиторов. «Сказки старого пианино» — это проект, созданный сразу несколькими странами. Например, кино о Чайковском снимали в Британии, о Моцарте — в США, о Шумане, Бахе, Шопене и Прокофьеве — в Беларуси, картины о Россини, Вивальди и

Дебюсси — в России. За период с 2007 по 2015 год аниматоры создали 13 фильмов о великих музыкантах и сразу же получили за них награды на престижных фестивалях «Золотой орёл», «Окно в Европу», фестивалях в Варне и Требоне. Кроме того, фильмы можно назвать маленькими шедеврами, все они выполнены в разной стилистике и анимационной технике: на песке, с применением живописи на стекле и фольге, с использованием кукольной анимации, рисованной мультипликации с элементами компьютерной графики. Каждая из картин так или иначе показывает личность своего создателя. В багаже Ирины Марголиной более 150 киносценариев. Елена Петкевич училась у знаменитого Юрия Норштейна. Ирину Кодюкову, награждённую «Золотым орлом», по праву называют белорусской Леди Анимацией. Елена Долинская, Ольга Оноприенко и Оксана Черкасова работают с анимационным кино мастерски, ведь что может быть сложнее, чем создавать фильмы для самых непоседливых и нетерпеливых зрителей — детей.

4. В списке номинантов — имя главного дирижёра Государственного академического симфонического оркестра Беларуси, народного артиста Республики Беларусь **Александра АНИСИМОВА**. Он первый представитель Беларуси, который удостоен почётного звания доктора музыки Национального университета Ирландии (такое же было у Шостаковича и Ростроповича). В списке мест, где выступает Анисимов, находятся буквально все континенты, а мировые гастроли включают концерты в самых известных концертных залах: *Teatro La Fenice* в Венеции, Берлинская *Komische Oper*, *Opera Bastille* в Париже и на многих других площадках. Многие оркестрам посчастливилось поработать с маэстро Анисимовым, ведь если в СНГ его имя может не сказать ничего, то в Западной Европе и Азии одно только упоминание его фамилии гарантирует аншлаг на предстоящих концертах.

Александр Анисимов начал свою карьеру в Ленинградском Малом театре оперы и балета, затем стал главным дирижёром в Большом театре оперы и балета Беларуси. В течение 6 лет руководил оркестром Самарского академического оперного театра, но всё же главной его заботой остаётся Симфонический оркестр Беларуси. Именно под руководством Анисимова оркестр стал не просто популярным, а известным, ведущим в стране. В исполнении музыкантов всегда звучит самая актуальная, красивая и востребованная музыка, а в гастрольном графике — Франция, Германия, Испания, Япония и другие страны. Именно Александра Анисимова в качестве дирижёра выбрала Монсеррат Кабалье для своего первого оперного концерта в московском Кремле, именно он руководит Филармоническим оркестром в корейском Пусане. Под руководством этого человека были записаны самые важные в мировой музыке симфонии и балеты.

5. Советский и российский композитор-песенник **Олег ИВАНОВ** номинирован на премию за цикл песен, включающий известные «Олесю», «Завалинку», «Глуха-

риную зарю», «Печки-лавочки» и др. В годы своей юности Иванов ещё не знал, что будет автором песен для множества российских и зарубежных коллективов и что его будут узнавать по одному только названию песни «Товарищ»: он поступил в медицинский институт (ректор пророчил ему большую карьеру), но уже на первом курсе проявил музыкальные способности. Участие в самодеятельности, КВН, сочинение песен и выступления всё это привело к тому, что Иванов решил полностью посвятить себя музыке, поступил в консерваторию и с тех пор о принятом решении не жалеет.

Его карьера началась стремительно: познакомился с белорусскими музыкантами, показал свои песни Василию Раинчику, так они и начали звучать на большой сцене. С того времени Иванов стал одним из самых востребованных песенников: его произведения звучали в репертуаре Льва Лещенко, Иосифа Кобзона, «Верасов» и легендарных «Песняров» (Иванов признаётся, что знал весь репертуар коллектива), этот список пополняется до сих пор. С белорусскими артистами у композитора особые отношения, хотя бы потому, что его «Олесю» знает каждый, и её абсолютно справедливо называют лучшим произведением Иванова. Тесная дружба с Беларусью у композитора связана ещё и с тем, что в начале 90-х он совместно с поэтом Львом Ошаниным провёл более 20 концертов в белорусских областях, пострадавших в результате аварии в Чернобыле. Сейчас Иванов продолжает активную творческую деятельность, ездит на гастроли, является председателем оргкомитета фестиваля «Мы едины, мы — Россия».

6. Автор и исполнитель песен **Лариса ТРУХИНА** номинирована на премию за музыкальные проекты «Над землёй Беларуси», «Россия — песня моя», «Люблю тебя, Белая Русь». Лариса Трухина носит звание народной артистки России. Родилась на Алтае, но выросла в Калининском районе Беларуси. Поэтому творчество артистки тесно связано с двумя её родинами. Практически сразу после получения диплома Московского института имени Гнесиных Трухина начала записываться на радио и телевидении, например, в «Новогоднем огоньке» и «Играй, гармонь». Артистка стала лауреатом нескольких престижных конкурсов, выступала в Нидерландах и Австралии. На телевидении вышло 4 киноленты об артистке, кроме этого, она сама снималась в фильмах как актриса. Главное в её жизни — музыка: выступала на иностранных телеканалах, на встрече президентов России и Америки в 1994 году, пела в Кремле.

Секрет незаменимости Ларисы Трухиной в исполнительской манере и индивидуальности певицы, служащей народному творчеству. Она отдаёт дань уважения традициям великих российских певиц, таких как Лидия Русланова и Мария Мордасова. В её исполнительский репертуар вошли песни разных регионов России (сибирские, волжские, кубанские) и народов мира. Например, среди произведений, которые исполняет Трухина, немало песен на белорусском языке, они вошли и в двуязычный альбом «Беларусь — Россия». Лариса Трухина — автор стихов к Гимну Союзного государства «Беларусь, Россия — Земля наша родная...».

7. В список номинантов-музыкантов вошли дирижёр Государственной академической симфонической капеллы России, народный артист России **Валерий ПОЛЯНСКИЙ** и генеральный директор Государственной академической симфонической капеллы России **Александр ШАНИН** за концертные программы симфонической капеллы России на фестивале духовной музыки «Магутны Божа» в Могилёве. На концертах капелла, хор и оркестр исполняли произведения Чайковского, Верди, Россини, Моцарта, Яськова и других композиторов. Стоит отметить, что роль Валерия Полянского и Александра Шанина здесь действительно важна: один создал капеллу, а второй сделал её брендом России.

Валерий Полянский ещё в студенческие годы создал камерный хор, который преобразовался в дальнейшем в Государственный камерный хор СССР, а затем объединился с Государственным симфоническим оркестром Министерства культуры СССР. Именно этот коллектив сейчас называется капеллой России, которой Полянский руководит с основания. Коллективу удалось выступить в Японии, Германии, Великобритании, США, частый гость она в Беларуси. Организовав концерты в Беларуси, за которые коллектив номинирован на премию, Александр Шанин (кстати, родился в Витебской области), занимается творческой координацией капеллы. Его называют высокопрофессиональным менеджером, сформировавшим собственную репертуарную политику, основанную на сохранении культурного наследия России. Коллектив провёл более 400 концертов за 8 лет.

В литературе нет старших и младших — только братья и сёстры. Они же — соперники

В этом убеждён известный писатель, директор старейшего российского издательства «Художественная литература» Георгий Пряхин. Писательское ремесло и писательское мастерство, комфорт и дискомфорт литературных реалий, особенности и общность литературного процесса в Беларуси и России... Этот спектр проблем, который, как правило, интересен и писателям, и читателям, определил направление нашей беседы.

Фото Константина Дробова.

— Георгий Владимирович, как, на Ваш взгляд, повлияло создание Союзного государства на общество и литературу наших стран? Стали ли мы больше интересоваться друг другом, в том числе посредством книг и литературных изданий?

— Несомненно. Традиционные связи между нашими народами и литературами стали, если можно так выразиться, освящёнными и официальными высокими договорённостями. Даже если судить по книжным выставкам, стенды Беларуси в России и наоборот стали намного многолюдней. Лично я с большим интересом воспринял спецвыпуск «Роман-Газеты», посвящённый белорусской литературе. Надеюсь, что это только первая ласточка.

— О братстве народов Беларуси и России говорят с самых высоких трибун. Насколько глубоко ощущается это братство в литературном процессе? Можно ли вести речь о развитии общегосударственного литературного процесса, говорить об общем книжном рынке?

— Литературный процесс вообще всеобъемлющ. В похуже стилей, в заимствовании приёмов упрекали и упрекают даже писателей из разных стран, которые не знали друг друга, не читали книг друг друга, но жили в одно время. Это — объективный процесс. В настоящее время, мне кажется, серьёзная литература стала больше опираться на документ и на документальность как таковую. Свою роль здесь сыграли и Владимир Богомолов, и Василь Быков, и Светлана Алексиевич. Писатели наших стран, как и литература в целом, ищут новые пути пробиться к читателю и просто — к человеческому сознанию. Используемые ими приёмы сходны, особенно если учесть и общую атмосферу, довлеющую сейчас над миром, и особенности наших славянских языков — описательность, однозначная идеализация женских образов, склонность к самобичеванию и т.д. Белорусская литература, несомненно, испытывает и влияние прибалтийских соседей, а также Польши: в ней появляется определённая жёсткость и мучительные поиски самоидентификации.

— Каковы реальные возможности у начинающего российского литератора заявить о себе в литературе сообразно своему таланту? Труден ли путь от журнала до книги? Велики ли шансы у

белорусского писателя быть изданным в России? Издаваемый сегодня писатель — это обязательно хороший писатель?

— Издаться можно. Хотя это зачастую требует определённых затрат, на которые сам молодой писатель чаще всего не готов, а имущих друзей у него как правило в обрез. Другое дело — стать известным. Для этого надо написать либо что-то очень скандальное, наподобие произведения одной ныне очень знаменитой (в том числе и печально) юной уроженки города Бобруйска, либо вложить немалый ресурс в так называемую раскрутку. Боюсь, что даже Николай Рубцов не взшёл бы сейчас такой стремительной звездой, как в шестидесятые — семидесятые. Но писать надо: помните — «плавать по морю необходимо...». Талантливое слово всё равно прорастёт, не пропадёт втуне — не сегодня, так завтра. Главное — чтобы оно было талантливым. А вот это уже куда большая редкость, чем даже деньги. У «Худлита», особенно после издания литературного наследия А. В. Жиркевича, устанавливаются хорошие связи с Постоянным комитетом Союзного государства. Я думаю, что это может помочь и в издании в России молодых писателей из Беларуси.

Хорошие писатели всегда издавались редко, а сегодня — ещё реже.

— Много ли литературных премий существует в России? Какова степень их влиятельности в обществе? Возрастает ли рейтинг популярности самого обладателя? Если ли возможность у белорусских литераторов претендовать на российские премии?

— Я не большой специалист по премиям, да и сам не избалован ими. Но, насколько знаю, их сейчас действительно немало. «Букер», «Ясная поляна», «Бунинская»... Под эти премии увеличиваются тиражи лауреатов. О них говорят. Они несомненно сказываются на реноме писателя, на его вхожести в издательство. Но... мой друг Вацлав Михальский как-то заметил, что список «обойдённых» номинантов на Нобелевскую премию куда весомее, чем список её счастливых обладателей. Ни Пруст, ни Джойс, ни Толстой... Я думаю, что именно сейчас, когда Беларусь стала едва ли не самым надёжным другом России, у её писателей есть все основания претендовать на российские премии.

— Российский писатель — богатый писатель? Можно ли быть обеспечен-

ным человеком, занимаясь исключительно литературой?

— В моём кругу есть несколько очень талантливых писателей, но ни одного богатого. Господь справедлив. Он никогда не даёт одному человеку в обе руки. Либо то, либо другое. Либо дар, либо «дар бесценный»... Исключения встречаются, но они только подтверждают правила. Да и разве богатство той же Джоан Роулинг сопоставимо с состояниями некоторых наших заурядных «нефтедобытчиков»?

— Издательство «Художественная литература» с советских времён было самым избирательным в выборе авторов для издания. В те времена и белорусские писатели были в этой обойме. А сегодня?

— Конечно, издательская программа «Худлита» по сравнению с советскими временами (т.е. до возникновения электронной книги, социальных сетей и т.д.) сократилась в целом, но Беларусь в нашем спектре присутствует. Можно сказать и о нескольких томах из серии «Классики литератур СНГ», в том числе один фолиант на двух языках, русском и английском. Можно назвать и уже упоминавшийся мною замечательный том литературного наследия известного просветителя и общественного деятеля А. В. Жиркевича.

В наших планах есть и издание белорусской классики, и трёхтомника современной белорусской прозы и поэзии. В данном случае мы рассчитываем на сотрудничество с нашими белорусскими партнёрами и коллегами.

— Писатель с Вашим именем был и остаётся известным для читателя, знакомого с хорошей литературой, на всём постсоветском пространстве. О чём, на Ваш взгляд, сегодня необходимо говорить с читателями наших стран?

— В своё время писатели СССР отдали значительную дань теме самоидентификации народов, входивших в Советский Союз. Иногда даже с чрезмерным пафосом, особенно в публицистике, в какой-то степени они тоже подготовили почву для новейшего «самоопределения» наций. Сейчас, мне кажется, надо делать упор не на наших, пусть и естественных, различиях, а больше — на том, что нас соединяет. Впрочем, это касается не только постсоветского мира, а мира в целом. Слишком уж взрывоопасно наше время, чтобы добавлять в него ещё беллетристического пороха.

— Есть ли молодые писатели, которых Вы можете назвать своими преемниками в литературе? Чем особенна молодая литература?

— Того же состоявшегося Юрия Козлова или очень незаурядного поэта Валерия Дударева, которых издавала «Художественная литература», конечно не назвать молодыми. Но, если взять прозаиков Елену Грозовскую, Александра Аннина и некоторых других, значительно моложе меня, то это очень серьёзные и очень перспективные перья. Их конёк — жёсткая реалистичность, памятьливость и сдержанное своеобразие слова. Не думаю, что им польстит звание моих «преемников». Каждый серьёзный писатель идёт своим крестным путём. Падают, поднимаются, оскальзываются и всё-таки — идёт. В добрый час!

Вопросы задавала Ине́сса ПЕТРУСЕВИЧ

Книжная полка

«Франциск Скорина — человек мира»

Издательство «Белорусская энциклопедия имени Петруся Бровки» представило трёхтомник, посвящённый личности просветителя Франциска Скорины. Автор — Алев Суша — давно исследует феномен восточнославянского первопечатника Скорины. Его называют человеком-энциклопедией, человеком-легендой, он был переводчиком, писателем философом, врачом, оказал влияние не только на родную Беларусь, но и на соседние страны. Об этом повествует книга «Франциск Скорина — человек мира». Своеобразная «персональная энциклопедия» Скорины была издана специально к важной для белорусов дате — 500-летию белорусского книгопечатания, которое отметили в 2017 году. Важное издание поддержал Постоянный комитет Союзного государства.

«Симеон Полоцкий. Орёл Российский»

Текст паэмы просветителя Симеона Полоцкого не только издан, но и глубоко проанализирован, подкреплён научным комментарием, исследовательскими статьями, о чём позаботилась доктор филологических наук Лидия Сазонова. Книга представляет собой настоящий памятник поэтической и книжной культуры XVII века, известного в истории формирования идеологии и символики российской государственности. Симеон Полоцкий, будучи придворным поэтом, и написал свою поэму в честь объявления наследником российского престола царевича Алексея Алексеевича. Этот поэт может быть интересен как новатор, принесший в русскую литературу новые формы и идеи. «Орёл российский» — важный памятник культуры, поэтому Союзное государство поддержало выпуск книги.

«Блокадная книга»

Издание, важное для белорусов и россиян одновременно. Хроника блокады Ленинграда, написанная в соавторстве белорусским писателем Алесем Адамовичем и российским Даниилом Граниным. Основанная на интервью с очевидцами, документах, письмах, она рассказывает о личных драмах и трагедии целого города, который остался непокорённым и сохранил огонёк жизни на маленьком клочке земли, осажённом врагами. Та история, интерес к которой остаётся и сохраняется поколениями, поэтому «Блокадная книга» несколько лет назад пришла к читателю XXI века, на российский рынок. Разговор о жизни в осажённом фашистами Ленинграде, о героизме и страданиях, о мужестве, о любви и ненависти. О том, что смерть побеждена, и пока о жертвах помнят, торжествует бессмертие.

«Встречи с родным и близким»

Книга, которая говорит о судьбах белорусов и россиян, вышла в Издательском доме «Звезда». Издание помогал создавать редакционный совет, куда вошли представители Беларуси и России. Речь в книге идёт о людях, которые не только внесли вклад в развитие стран, но и стали действительно «родными и близкими». Авторы Адам Мальдис, Алев Мартинович и Алев Карлюкевич рассказали об «Адресах Беларуси в мире»: в книге есть интервью с калмыцким литературоведом Риммой Ханиновой, татарским поэтом Робертом Миннулиным, редактором чеченского журнала Лула Куня. Конечно, в издании нашлось место и для белорусских деятелей в России: авторы рассказали об Иване Бурсове, Валентине Щедриной, Георгии Марчуке и других важных личностях.

«Одна семья»

Имя татарского поэта Роберта Миннулина знакомо почитателям лирики не только в России, но и за рубежом. Особенно в Беларуси, где выпустили книгу переводов его стихотворений для юного читателя (переводила произведения молодая поэтесса Яна Явич). Критики ещё в начале творческого пути окрестили Миннулина «детским поэтом», хотя он писал и произведения для взрослой аудитории, но работа главным редактором газеты для детей и школьников сделала своё дело — в полной степени потенциал Миннулина-поэта раскрывается именно в творчестве для детей, с чем литератор охотно соглашается сам.

Адам АХМАТУКАЕЎ (г. Грозны)

Штось сумная песня выходзіць
І думак нічым не злагодзіць,
Што сэрца крыжуюць без жалю,
Калі я суды прыезджаю.

Прайдуся на вулках-дарогах —
Сваіх не спаткаю нікога.
І дзе мае яблыні, вішні?...
Сягоння я ў горадзе — лішні.

Здаецца, не гэтка ўжо вечар
І досвіткаў лепшых не стрэчу
За тых, што ў сэрца запалі,
Спакой назаўсёды забралі.

Я тут быў ішчаслівы, патрэбны,
А ішчасце — бы птах той паднебны.
Было — і кудысь за аблогі...
Ды ў памяці — водсвет далёкі.

Сняжынкi ў танцы кружаць за акном,
Бялюткай казкай ахінаюць памяць,
Трывожна сны, забытыя суздром,
Пра нашых дзён спакусліваю замець.

Агмень каханья — ён даўно патух,
Былы ўспамін мае трывожыць сэрца.

Ад нашых мрой застаўся снежны пух,
І казкаю зімавай не сагрэцца.

Ды зноў сняжынкi танчаць за акном,
Танюць і воблік твой малююць.

А хутка ўсё кароткім стане сном,
Бо пачуцця сняжынкi не ўратуюць.

Нам не хадзіць сярод вясновых дрэў...
І што шукаць ад развітанья лекі?!
Табою я даўно перагарэў.
Мой боль прыціх. І, можа быць, на веки.

Буду слухаць. А ты гавары.
Не спяшай, хоць жыццё ўсё бяжыць.
Мабыць, лёс нам ізноў падарыў
Гэты міг, каб пражыць-перажыць.

Мне вядомая споведзь твая,
Што спавіта чужою віной.
Дык чаму так хвалюся я
Ад таго, што ты побач са мной.

Твой пагляд я гады ўспамінаў,
Хоць і ў іншыя вочы глядзеў.
Па табе я заўжды сумаваў
І нікуды свой сум не падзеў.

Дзякуй Богу, мы побач ізноў.
Не каханкі, ды ўсё-ткі сябры.
Сэрца поўніцца казкаю сноў...
Буду слухаць. А ты гавары.

Я знакам любоўным
Пазначу прастору між намі,
Узважыўшы ўсё,
Ацаню і сваю матэматыку.
Таёмным паглядам
Цябе сузіраючы млява,
Муле прапаную
Трывалага шлюбам граматыку.

Пераклад з рускай
Міколы ШАБОВІЧА

Валерый ТУРГАЙ (г. Чэбаксары)

Сягоння адпачыцьме леў стары.
Сягоння леў стары адпачывае...
Ён паляваў учора. Чулі рык?
Назаўтра ён святанак прывітае.
Шакіньце. Хай сягоння адпачне.

Хіба не мае права на палёжку?
Ён прыгадае, што было даўней,
І золлак свой пабачыць хоць здалёку.

Ён бег хутчэй за іншых, меў і скрыт,
І дзёркасаць, і адвагу, і надзею...
І не было нікога, хто б скарыў,
Мацнейшы за яго ці быў хто? Дзе там!

Зямля дрыжала, калі ён ступаў.
О, незабыўныя покліч маладосці!
Мінуў той час, а што чакае там:
Ці прыме стэп яго старыя косці?

Ён паляваў учора, да пары
Сягоння кіпцюры ён прыхавае.
Хай адпачне стамлены леў стары.
Няхай сягоння леў стары адпачывае...

З чувашкай.
Пераклад Таццяны СІВЕЦ

Кажуць: нястомнае сэрца
І не адпачывае душа.
І раіць: у дабро верце,
Верце, калі нават боль і жах.

Кажуць: мы тут толькі госці,
Што пакінулі свой родны дом.
Што тут складзем свае косці.
А за што? За жыццё пад крыжом?

Бясplatна ўсё дае неба,
Як не адзін, падмога гурма
Мець кус надзённага хлеба.
Што ж нам спакою тады няма?

Б'ёмся тут за жыццё на смерць.
За Святло Сонца? За Новы Дзень?
Прагнем цяпло роднае мець,
Таму распальваем свой агмень.

Раіць: у дабро верце,
Верце, калі нават боль і жах.
Кажуць: нястомнае сэрца,
І не адпачывае душа...

З чувашкай.
Пераклад Людмілы ХЕЙДАРАВАЙ

У адным імгненні — тысячы імгненняў.
У адзінай кроплі — сотні тысяч кропель.
Я гэтага не разумеў калісьці,
Дык, можа, сёння лепей зразумею.

Ці толькі ў маладосці ўсё так проста,
Калі ты з лёгкасцю надманваеш сябе?
Як пралятуць гады, ці зразумееш,
Што ўсё тваё жыццё — адно імгненне?

Аднак у светлым тым адным імгненні
Зліліся тысячы імгненняў іншых.
І я ўсёядоміў, што жыццё быць можа
Адначасова простым і складаным!

З чувашкай.
Пераклад Паўла АСТРАВУХА

Міясат МУСЛІМАВА (г. Махачкала)

У Перадзелкіна

І ў лесе чароўным буду я жыць,
Вяршаліны дрэў дзе хмялююць ад неба,
Лістоў непрытомнасьць

акрайчыкам хлеба
Бязважка на верты паўночным ляжыць,
Дзе коса за вокнамі дрэвы лятуць,
Дзе гнае лісце далоняў дажджамі,
Лістоўныя россыпы песні пяюць
І вохае рэха ў журбе пад нагамі...

І ў лесе чароўным буду я жыць,
Дзе моўчкі драўлянага дома абдымкі
Страчаюць і дзён чорна-белыя здымкі
Кладуцца няўзнак у жыццё на мяжы,
Дзе цьмяныя шыбы крыжамі ўзралі
І рэбры парканаў паточаны днямі,
Дзе шчодрасць далоняў аддана зямлі,
Каб росы палёў напіліся дажджамі..

І ў лесе чароўным буду я жыць,
І стогнам бяроз патанаць у барвовым,
На ветры дрыжаць і маліцца нанова
Яму, каб вярнуў адабранае Слова
І горыч яго, нібы росы сцюдзёныя —
ніць...

З Каменнага трыпціха

З чаборам тут хлеб не пякуць і дым
не гарчыць над сялом,
Урбінскія жонкі збаны ля крыніцы
не ўздымуць на плечы.
У пахкія травы каровы не лягуць
шурпатым цяплом,
Не стрэне спакоем змяркальным
чародаў авечых
І роднымі лакскімі спевамі
чэрвеньскі вечар.

Быў хтосьці тут?

Астывае пняшчота ў старэчай руцэ нібы
камень, што ўрос угару,
Пацалунак астыў на губах, запарушаны
пылам, употай.
І ці ўсцешыцца неба запозненым
словам «даруй»,
Як маўчанне святой Вацілу
перапоўніць маркота
І на твар ляжа інарам адчай гэтых
дзён і гаркота?..

Будзе хто тут?

Пераклад з рускай
Яны БУДОВІЧ

Юрый ШЧАРБАКОЎ (г. Астрахань)

Сэнс жыцця... Адзінае пытанне,
На якое лёс не даў адказ,
У словах просіць ён абгрунтавання:
Ці з табою у суладдзі час?

Калі хочаш праведнікаў цені
Узняць на суд, паклікаць іх на бой,
Патушы пякельныя сумненні:
А ці памяць згодная з табой?

Зерне сораму не дасць пачатку —
Вецер расцярушыць у журбе.
Што адкажаш ты сваім нашчадкам:
Як сумленню вытрымаць цябе?

Хіба светлых мараў не парушыў,
Не сышлі прывідамі апоўнач?
Зазірнуць каханай варта ў душу:
Ці ішчаслівая жанчына побач?

Памяць, час, сумленне і каханне
Сведкі нам і суддзі — без прыўкрас.
Каб праз іх спазнаць накіраванне:
Ці Радзіме добра жыць пры нас?

Чалавек, што меў на ўсё прычыну,
Разважаў, як увайшло у звычай:
«А ў вас прыгожыя мясіны!»
Толькі падалося мне:
«Здабыча».

Добры чалавек, прыходзь і ты
Госцем на ўскраіны абшар.
Адказаў ён: «Госцем? Назаўжды!»
Толькі падалося:
«Гаспадар».

Падарунак знойдзем на нутру.
Запаветы продкаў не парушы!
Адказаў ён: «Хіба што ікру!»
Ну а я пачуў:
«...А можа, душу?»

Цесна магілам
На новым пагосце,
Але ніводзін
Не крыўдзіцца цень —
Сёння на могілках
Госці ды госці.
Красная горка.
Бацькоў нашых дзень.

А калі хтосьці
Ляжыць без паміну,
Вецер трывожыць
Чарот спаваля.
Ён прыгадае
Людскую часіну.
Рудая гліна.
Радзімы зямля.

Пераклад з рускай
Ларысы ЦІМОШЫК

Зульфія ХАНАНАВА (г. Уфа)

АЧАГ¹

(урывак з паэмы)

У мітусні, у клопаце аб хаце,
Вазоны стаўлю на палічкі, дол,
Ва ўборы новым вогненна-стракатым
Кладу абрус на свой гасцінны стол.

Аднак жа, дом — як быцам непрыбраны,
І справа не ў гультайстве, пэўна, не...
Падлогу мыю зноўку апантана,
Фіранку, вунь, змяніла на акне.

Рыхтую суп заўзята і старанна,
І хлеб ужо румяніцца ў пячы...
Ды ведаю, што клопат гэтка марны —
Няма святла і радасці ні ў чым.

Парадак — пільны, гэтка ці ж патрэбны?
Сваіх трывог ніяк не спаталю...
Утульнась хаты — не ў багаці мэблі,
Не ў дыванах і люстраў крышталю.

Так, забяспечанаць...
Ці ёй зайздросціць?!
Багацію назапашанаму мной?
Уваччу маім бясконцыя згрызоты
І гора-горачка ў галоваццы маёй.

Таму я зноў у клопаце пра хату,
У спробе, як пазбавіцца тугі?
З душою цела не знаходзіць зладу,
Раскоша стала горачкам ліхім.

Нібыта ўшчэнт разбітае люстэрка,
Мой лёс раструшчаны, самоціцца душа.
Святла часцінка, што сагрэла б сцены, —
Не люстра ў крышталі,
не дываноў мяжа.

Святла часцінка, што жытло сагрэла б, —
Яна ў душы выпельвае агнём.
Не наракаю, не стагну — сцярпела б,
Ды стане свет пякельны белым днём.
А толькі-толькі вось ва ўсім Сусвеце
Найшчаслівейшая я была за ўсіх.
У вачах каханага цвілі суквецці,
На вуснах — асалода пекнаты.

Найшчаслівейшая жанчына ў свеце...
А сёння — як асмалены ачаг.
Душу прасуе непрыветны вецер,
Абдымкі мілага — да апраметнай шлях.

Адзіны мой! К табе я крыўду маю!
Прашу, працуй мой горыч і адчай!
Я ў дом найперш не люстру набываю —
Калыску новую паставіла б спярша!

А на калыску, у пялюшках белых, —
Каханья кветку я паклала б.
І ў спачын

адпрэчыла б пакуты.

І зрадзела б,

Найшчаслівейшая стала б між жанчын.

Найлепшай мэбляй, што жытло
расквеціць,
З'яўляецца калыска, знаеш ты...
Аднак чамусь наноў чапляеш люстру
І зноў смяешся ўсмейскай пекнатой?

Дык смейся ж ты з бяздушнае істоты!
Няма ўва мне запалу, ён ачах.
У доме, дзе няма калыскі, хто ты?!
Хто я ў тым доме?!
Ёсць у ім ачаг?..

З башкірскай.

Пераклад Марыі КОБЕЦ.

¹Тут: сямейны ачаг

Алена ТУЛУШАВА

На апошнім

Апавяданне

Дыван даўно б выкінуць... Колькі разоў бабулі ка-заў... Ды цяпер ужо няхай сама вырашае. Яны, безумоўна, будуць рады яго навіне. Бабуля столькі гадоў спала на кухні, а цяпер нарэшце зможа спакойна ўздыхнуць. Толькі чаму ж так сумна?

Яму хацелася прайсціся па пакоі, як у амерыканскіх фільмах, калі герой развітваецца з домам, паволі ідзе па пустых калідорах, дакранаючыся да знаёмых сцен... Але ўвесь праход паміж ягонай раскладзенай канапай, грувасткім пісьмовым сталом і шыфаньерам пераадольваўся за тры няўклюдныя крокі.

Канапа... Некалі вельмі дарагая, чэшская, якая пахла навізнай, што дасталася дзядулі нейкімі неймавернымі намаганнямі. Цяпер з выцёртай чырвонай аксамітавай абіўкай і паралонам, што выпаўзае з усіх шчылін, ён здзіўляе сваёй унікальнасцю. Мікіта цвёрда вырашыў, што ўгаворыць Насцю купіць ложак. Няважна, што кватэру будуць здымаць. Пра ложак ён марыў заўсёды: усё жыццё спаў з адчуваннем, быццам гэта часовае месца. Гэты рытуал — кожны вечар раскладваць і раніцай зноў складваць канапу — нагадваў паездку ў цягніку: скруціць матрац, здаць бялізну... Напэўна, як і ва ўсіх дзяцей, у яго некалі быў маленькі ложак. Але колькі ён сябе памятаў, гэтая канапа была нязменная і такая нерухомая, што здавалася, быццам урасла ў пакой, з часам нават перастала складвацца.

Ён угаворыць Насцю, хоць яны ўжо і паспрачаліся з-за ложка. У яе ж мноства ідэй, як запоўніць прастору, стварыць «утульнасць». А яму трэба так мала. Ёй давядзецца ўступіць. Цяпер ён будзе вырашаць. Так павінна быць. Ён мужчына.

Мікіта заўважыў, што стукае пальцамі па запыленай каробцы. Камп'ютар... За чатыры месяцы ён так і не знайшоў час, каб падключыць айчыную ноўтбук. А той жа пару разоў пытаўся, а потым, мабыць, засаромеўся.

Стала сорамна і зусім тужліва. Ён успомніў, як яны ездзілі ў магазін. Мама, вядома, таксама паехала, такія пакупкі яны выбіралі заўсёды разам, рыхтуючыся і абмяркоўваючы ўсё ўжо за тыдзень, а то і за два. Мікіта адчуваў на сабе адпаведныя пагляды прадаўцоў і злаваяўся, калі малады фанабэрысты хлопец дэманстравыў на ігнараваў дзіўнаватую пару і звяртаўся з прапановамі толькі да Мікіты. А маці з аічымамі, як дзеці, падыходзілі да кожнай мадэлі, кралалі, чыталі ўголас апісанні і рэкламныя брашуры. Ім было важна выбраць самім. І Мікіта моўчкі чакаў, не адказваючы прадаўцу.

Калісьці ён саромеўся хадзіць з мамай у магазін: саромеўся яе балбатні, наіўных пытанняў, прывычкі размаўляць з незнаёмымі. Прадаўшчыцы звычайна былі ветлівыя, але, яму здавалася, ілжывыя. Маці не разумела дзіцячай сарамлівасці, але на дапамогу часта прыходзіла бабуля: яна знаходзіла маме справу дома, а ў магазін з унукам хадзіла сама.

А потым з'явіўся айчым. Калі казаць больш дакладна, ён быў проста Славік. Смешны, сарамлівы, крыху заікасты. Пазнаёміліся яны з мамай у сацыяльным цэнтры на занятках. У іх аказаліся аднолькавыя дыягназы, і яны шчыра гэтак радаліся, быццам не зніжаны інтэлект, а асаблівы свет з'явіўся іх.

Мікіта помніў, як Славік прыходзіў у госці і ўсё гаварыў, гаварыў, больш чым мама, але пры гэтым пастаянна чырванелі. Мікіце было гадоў трынаццаць, жыццё кіпела, і ён не заўважаў, як Славік стаў частым госцем, балбатаў нейкае глупства пра вяслле. У «дзіцячы» Славік не заходзіў, часам падоўгу таптаўся ў парозе. А Мікіта забаўляўся, ведаючы, што той чакае, каб яго аклікнулі, а не, дык так і будзе стаяць, хоць паўдня.

Аднойчы вечарам Мікіта зайшоў у пад'езд і пачуў шлох пад лесвіцай. Звычайная справа: там часта збіраліся хлопцы і курылі сямейныя мужчыны. Ён пачаў ужо падыходзіць да ліфта, але пачуў нешта знаёмае ў шэпце. Мікіта рэзка павярнуўся і заўважыў маміна паліто.

— Ты чаго тут?! — крыкнуў ён.
— Прывітанне, Мікіта! — маці па-дабраму ўсміхнулася, зрабіўшы крок да лесвіцы. Толькі цяпер ён убачыў у яе руках ружу ў танным цэлафане. — А мы тут са Славікам балбочам, — за мамай спінай перамянуўся з нагі на нагу Славік. Твару не было бачна, але Мікіта і так мог уявіць яго звычайны выраз няёмкасці.

— Зусім здурнелі?! — Мікіта і сам здрыгануўся ад свайго крыку. Абуранне, гнеў, сорам — усё злілося ў адно. — Кухні вам не хапае?! На ўвесь дом зняславіцца хочаце! — перад вачыма замільгацелі малюнкi, як суседзі, падымаючыся да ліфта, ветліва адводзілі вочы, як маці па звычцы з кожным пачынала гаварыць. Уявілася, напэўна, надумана, як усе з іх смяяліся, распускалі плёткі і шапталіся. Яму стала сорамна, і сорам гэты нельга было трываць, і ён упершыню закрычаў на маці, не думаючы, што нехта можа выйсці ў пад'езд. А яны стаялі разгубленыя, пасаромленыя, нічога не разумелі. Потым ён схопіў маму пад руку і павалок да ліфта, крыкнуў Славіку, каб ішоў адсюль, пакуль жывы. Той так і замір унізе, палахліва прыціскаючы маміну сумку.

Мікіта не помніў, што ён крычаў маці, не помніў, што спрабаваў пракрычаць бабулі. Ён знарок гучна ляпаў дзвярыма ў кватэры, нешта рваў, выкідаў у акно, потым са злосцю марна спрабаваў прыляпіць самаробны кручок, каб зачыніцца ў пакоі, хоць да яго і так ніхто не заходзіў. Ён прагнуўся пасля паўночы. Заглянуў у спальню — бабуля спала. У пакоі пахла валяр'янкай. З ванны чулася, як цурчыць вада. Ён адчыніў дзверы. Там была мама. Яна сядзела на краі ванны і плакала... Яго мама праставатая («Ужо лепш маўчала б», — здаралася, злаваяўся Мікіта), але ўсмешлівая і светлая, ніколі не плакала. Або проста ён ніколі не бачыў... Што б ні адбывалася, яна не сумавала: усміхалася ўзнёсла або задумліва, спачувальна або з жалем, але ўсміхалася.

Ён разгубіўся, не ведаючы, што рабіць. А мама сіскала ў пальцах зламаны і прывылую ружу і плакала.

Нават цяпер, успамінаючы гэтую сцэну, яму было ўсё так жа горка. І быццам потым усё наладзілася, з часам ён прывык да Славіка, ніхто не ўспамінаў тую ўспышку лютаста... Але да горла часам падкотвала тое агіднае адчуванне. Вось і цяпер ён недарэчы ўспомніў гэты выпадак, хоць і так было непрыемна. Ён ведаў, як бацькам хацелася мець свой ноўтбук, як ім важна было «не адстаць ад прагрэсу»... Цяпер абавязкова трэба паспець падключыць. Толькі ж як выкраіць час. Пераезд, праца, Насця... Але без яе, вядома, не справіцца.

— Мікіта! — у дзверы пастукалі.

— Так, бабуль, што?

— Мікітушка, абед падрыхтаваны. Ты паясі або пачакаеш маму? Яна вось-вось павінна прыйсці, — бабуля прыадчыніла дзверы. — А ты чаму такі? У цябе ўсё добра? Бледны нейкі — не захварэў? — Яна дакранулася да яго ілба. — Быццам халаднаваты. Працуеш шмат, зусім зялёны стаў.

— Ды не, усё нармальна, ба. Я пачакаю, разам паядзім, — Яму хацелася адцягнуць размову, яшчэ нейкі час не чуць іх пытанняў, не бачыць іх твараў. — Смецце ёсць? Выйду, падыхаю.

Мікіта выйшаў на лесвічную пляцоўку. На здзіўленне — чыста.

Толькі павуцінкі ля столі, што засталіся з лета. Апошні дзвяты паверх, чужыя сяды не забіраліся. Ён агледзеў знаёмыя сцены, парэнчы, на якіх сам гадоў дзесці таму надрэзаў «Цой жывы». Ён тады і не ведаў, хто гэты. Проста бачыў паўсюль надпіс і паўтараў.

Колькі часу ён бавіў тут, не жадаючы адразу вяртацца дадому, калі нёс са школы чарговую двойку або вестку аб тым, што знікла яго зменная вопратка, калі хаваў у партфель трафейны арбалет, які сумленна выйграў, які потым бабулька прымусіла вярнуць. Ён стаяў і па дзіцячай звычцы калупаў чаравікам скол пліткі каля прыступкі. Каля суседняй 143-й кватэры ўзор пачварных карычневых квадрацікаў збіўся. Мабыць, не хапіла каларовай пліткі, і ўсё заляпілі белай. У дзіцінстве ён быў упэўнены, што пад гэтым белым кавалкам знаходзіцца лаз. Сапраўдны, сакрэтны. Толькі трэба стаць на чужое месца, каб адчыніўся. Ён усміхнуўся, успамінаючы, як спрабаваў «націснуць» правай нагой на свой дыванок, а левай — на суседскі — гэты і была тайная схема. Потым бабулька-суседка скардзілася яго бабулі: «Мікіта аб мой дыванок ногі выцірае, каб ваш не пэцкаць». А ён стаяў, уціскаючы падбародак у грудзі, гатовы ўзяць на сябе любую адказнасць, але не выдаць тайну аб пагаемным лазе. Ды і адгаворвацца сэнсу не было — на квяцістым дыванку развальваліся фігурныя кавалачкі сакавіцкага бруду з яго чаравікаў.

Ліфт падымаўся, набліжаліся знаёмыя галасы. Праз пару хвілін дзверы адчыніліся.

— Мікіта, прывітанне! А ты чаго так рана? — Мама пацалавала яго ў шчаку.

— П-п-прывітанне, Мі-і-кіта, — айчым працягнуў чырвоную ад холаду далонь.

— Прывітанне. Ды пагаварыць хацеў. Мы з Настай збіраемся разам жыць. — Ён выпаліў гэты так хутка, што сам не зразумеў, як прагаварыўся. Але ў той жа момант стала на здзіўленне лёгка, як у дзіцінстве, калі прыходзіў з кепскімі навінамі, а дома сядзелі госці, і ніхто ўжо не мог сварыцца.

— Вось гэты навіна! — мама засяцілася. — Цудоўна, Насцечка гэтакія добрая!

— Він-шу-ую! — Славік зноў працягнуў руку.

— Але дзякуй, пакуль няма з чым асабліва, — Мікіта сумеўся ад таго, як яны зрэагавалі, і пашкадаваў, што так доўга марудзіў з навіной.

— А бабулі казаў? — мама званіла ў дзверы, не адрываючы вачэй, глядзела на Мікіту і ўсміхалася.

— Не паспеў яшчэ, вас чакаў.

Бабуля адчыніла, яны зайшлі ў калідор.

— Мама, Мікіта наш жэніцца! — выпаліла маці.

— Гэтага я, між іншым, не казаў, — Мікіта ўсміхнуўся мамінай шчырасці.

— Справа зразумелая! — мама падміргнула яму. — Насця да нас пераязджае, будзем усе разам!

Павісла маўчанне. Бабуля здзіўлена паглядзела на Мікіту, які разгубіўся ад маміных слоў. Славік стаяў каля дзвярэй, не асмельваючыся прайсці далей, пакуль усе стаялі ў праходзе.

— Гэта праўда, Мікітушка? — бабуля прыціснула рукі і расплылася ва ўсмешцы. — Ты мой дарагі! А я гляджу: чаму такі з самай раніцы? Што ж не сказаў? Думаў, што родная бабуля не зразумее? Ды мы ўсе любім Насцю! Даўно б так. А то жыве з сяброўкай на кватэры, якую здымае, і ёй жыцця няма, і ты, бедачына, выдыхся туды вечарамі ездзіць. А тут і дом, і ўсе свае, і на ўсім гатовым.

Мікіта стаяў, не ведаючы, як лепш працягнуць размову.

— Ды гэты яшчэ не вырашана. Можа, мы абедца пойдем? — яму было няёмка стаяць пад агульнымі паглядамі і ўсмешкамі, усведамляючы, што давядзецца іх расчараваць.

— Канечне, ідзём! — мама зняла паліто і пайшла мыць рукі. Славік падаўся наперад і пачаў старанна пыхцець над шнуркамі.

— Гэта яшчэ неадакладна, бабуль. Сваё жыллё ўсё-ткі хочацца... Можа, мы адны...

— Канечне, сваё лепш. Гэта ж кватэра твая. І пакой у вас свой будзе. Мы маму са Славікам у «дзіцячы» пераселім, а вас — у спальню. Ложак купім або канапу раскладную. Хоць месца там шмат, навошта на канапе мучыцца.

— Ды я не ведаю, ба, — Мікіта зусім разгубіўся, ужо не разумеючы, дзе яго думкі, дзе — Насціны, дзе — бабуліны. — Можа, здымаць лепш...

— Чаму гэты лепш? Сам сказаў: сваё жыллё хочацца. Што Насця хоча?

— Быццам так, — яму зноў стала сорамна за тое, што маніць, але сказаць інакш не атрымлівалася. З іншага боку, гэты і праўда была Насціна ідэя. Як і цяпер з бабуляй, як і месяц таму ў размове з Насцяй, ён і не заўважыў, як прапанаваў ёй жыць разам. Яна нешта гаварыла пра каляровую спалучанасць у доме, як ён не зусім зразумела пажартаваў... І яна адразу ж расплакалася, што яму на яе напляваць і ён не любіць яе зусім, калі за два гады не прапанаваў жыць разам... Ні з таго, ні з с'яго пачала плакаць. Ён і прапанаваў. Потым яны адразу памірыліся, і ён здзіўся, чаму раней сам не дадумаўся, бо гэты так проста і лагічна — жыць разам са сваёй дзіцячынай. — Мы пакуль яшчэ не вырашылі, бабуля. Здымаць кватэру цяпер лёгка, можна знайсці ня дорага і да работы бліжэй.

— Ох, нацягаліся мы з дзедам па казармах і чужых кватэрах! Ужо былі ў нас і пакой добры, і суседзі цудоўныя, і жылі дружна... Але нічога нельга параўнаць са сваім жыллём. Тут кожны кут твой. Цяпло захоўвае, успаміны, і ўсё тут так, як хочацца менавіта табе. А на кватэры, якую здымаеш, абдумвай кожны крок, нават сцены пахнуць нечым чужым, лішні раз цвік не прыб'еш — трэба пытацца дазволу. А гэты ж, Мікітушка, вельмі важна, калі можаш сам вырашаць. А што Насця хоча, дык ёй так і так далёка ад сваіх жыць. Але яна проста пакуль не разумее: трэба і згатаваць, і памыць, і папрасаваць, а яна сама працуе і вучыцца вечарам. Калі ўсё паспяваць будзеце? Вось і пачнецца ў вас лаянка. А тут яшчэ і кватэра здымная.

— Ну, гэты мы яшчэ не вырашылі. Мы пакуль абмяркоўваем...

— А што абмяркоўваць, калі тут твой дом. Усё-ткі мужчына павінен вырашаць, а ёй давядзецца часам і ўступаць. Так яна і ладзіцца — сям'я. — Бабуля прынесла маме ручнік. — Ну, пайшла абедца. Цяпер столькі ўсяго трэба абдумаць! Славік, што ты ўсё топчашся ў дзвярах, распрануўся, дык ідзі за стол.

Славік няўклудна праціснуўся за жанчынамі ў кухню. Мікіта няўважліва зачыніў уваходныя дзверы і агледзеўся. З яго пакоя выглядаў край канапы з пледам, звісаючы ўтульна. Ён спыніўся на парозе, спрабуючы зразумець, што цяпер рабіць...

Пераклад з рускай Уладзіміра САЛАМАХІ

Горький и Богданович: НОВЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЙ

Имя Максима Горького включено в календарь памятных дат. В 2018 году всемирно известному русскому классику исполняется 150 лет. Недавно между Архивом А. М. Горького в Москве и Литературным музеем Максима Богдановича в Минске достигнута предварительная договорённость о передаче электронных копий комплекса документов, куда входит переписка Максима Горького и членов его семьи с Адамом Богдановичем, отцом классика белорусской литературы Максима Богдановича. Часть материалов, которые имеют отношение к истории и культуре Беларуси, хранится в архивах, научно-исследовательских институтах и фондах музеев других стран.

Трудно назвать другого классика минувшего столетия, имевшего столь же масштабную международную литературную славу и влияние, как Горький. Его творчество, сопоставимое с наследием таких колоссов, как Л. Н. Толстой, Ф. М. Достоевский или А. П. Чехов, ознаменовало завершение классической традиции русской литературы века XIX и художественный поиск новых культурных форм и перспектив XX столетия. Но не только художественный талант — также гуманизм и человеколюбие делают личность Горького столь привлекательной в глазах соотечественников, зарубежных читателей и исследователей. В условиях Первой мировой войны и набиравшего силу на этом фоне национализма Горький утверждал идею многоэтничности — равноправия и самобытности национальных культур. В обстановке военных лет он осуществил подлинно гуманитарную культурную акцию, инициировав и частично опубликовав серии сборников национальных литератур — армянской, грузинской, еврейской, латвийской, литовской, украинской, финской, белорусской. В 1930-х годах он стоял у истоков «Сорбонны литературоведения» — Института мировой литературы, научно-исследовательского центра изучения истории русской и зарубежных литератур и фольклора и в первую очередь — литератур народов России. После смерти Горького в Институте мировой литературы Академии наук (ИМЛИ РАН) был создан архив для сохранения творческого наследия писателя. Ученые, исследователи, архивисты собрали всевозможные свидетельства о его жизни и документы о его творчестве. Сегодня Архив А. М. Горького — самый большой в мире личный писательский архив. Среди его материалов особое место занимает горьковский эпистолярный — деловая переписка, переписка с друзьями и коллегами, начинающими писателями, которую по праву можно назвать «энциклопедией русской и мировой жизни XX века».

В юбилейный для памяти писателя год Институт мировой литературы имени А. М. Горького РАН в Москве и Литературный музей Максима Богдановича в Минске при поддержке Постоянного комитета Союзного государства реализуют гуманитарный проект «Горький и Богдановичи». В рамках проекта предполагается передача институтом музею Максима Богдановича электронных копий документов — многостраничных писем. Один из их авторов — отец классика белорусской литературы Максима Богдановича, выдающийся деятель науки и культуры, писатель-мемуарист, ученый-этнограф, фольклорист Адам Богданович (1862—1940).

Он переписывался со своей будущей на тот момент супругой, Александрой Павловной Волжиной-Богданович, также с её сестрой, Екатериной Павловной Волжиной-Пешковой, женой Алексея Максимовича Горького; литературным секретарём А. М. Горького П. П. Крюч-

Адам Богданович.

ковым и самим Максимом Горьким. Среди документов есть и ответные письма адресатов Адаму Богдановичу. Проект призван на деле осуществить горьковскую идею взаимообогащения культур, развития международного научного и культурного сотрудничества, межкультурного и межнационального диалога, популяризации ценностей белорусской и русской литературы и культуры.

Впервые идея проекта прозвучала ещё в ноябре 2017 года в Москве, на экспертно-медийном форуме под названием «Новый вектор гуманитарного сотрудничества», организаторами которого выступили Постоянный комитет Союзного государства и МИА «Россия сегодня». В работе форума приняли участие и сотрудники Литературного музея Максима Богдановича. Они озвучили мысль о том, что поскольку между семьями Максима Горького и Адама Богдановича существовали тесные дружеские и родственные связи, то можно было бы рассказать о дружбе знаменитых людей заинтересованным читателям и исследователям. Прозвучали разные предложения о том, как это сделать: рассматривались и выставочный, и издательский варианты. Российская сторона поддержала предложение. Одно из них планируется реализовать уже в этом году.

Результатом проекта, который осуществляется при поддержке Постоянного комитета Союзного государства, станет юбилейное издание книги-альбома, куда войдёт и эпистолярный А. Богдановича из Архива А. М. Горького, и воспоминания о М. Горьком, оригинальные носители которых хранятся в фондах Литературного музея М. Богдановича, и уникальные фотографии из запасников Музея А. М. Горького ИМЛИ РАН. Презентация издания белорусскому и рос-

сийскому читателю запланирована на конец года.

В Литературном музее Максима Богдановича хранится комплекс материалов, связанных с Максимом Горьким. Кроме воспоминаний Адама Богдановича о Максиме Горьком (они существуют в разных вариантах: машинописном, рукописном, есть отрывки воспоминаний, «странички» воспоминаний), это и письма Екатерины Пешковой Адаму Богдановичу, и черновики писем Адама Богдановича Максиму Горькому. Особенно интересны воспоминания А. Богдановича о дружбе М. Горького и Фёдора Шалапина.

Переписка, которую вёл Адам Богдано-

бликациях, докладах, презентациях. Это ликвидирует некоторые белые пятна в истории Нижегородского периода жизни семьи Богдановича, даст новые сведения об окружении Адама Богдановича и тем самым расширит поле поисков новых материалов и артефактов. Для музея Максима Богдановича это значительное событие.

В Москве письма полностью пока ещё не обработали с научной точки зрения. Хотя сотрудники музея Максима Богдановича предпринимали попытки получить письма для исследований. Около 20 лет назад главный хранитель фондов музея Валентина Белявская, командированная в Москву, получила доступ к письмам Адама Богдановича, адресованным Екатерине Пешковой. Из белорусских учёных также имел возможность почитать письма Леонид Зуборев. Он является автором нескольких художественно-документальных книг о классике белорусской литературы М. Богдановиче. Цитаты из писем, которые приводил Л. Зуборев в своих произведениях, могли быть неточными в силу жанра.

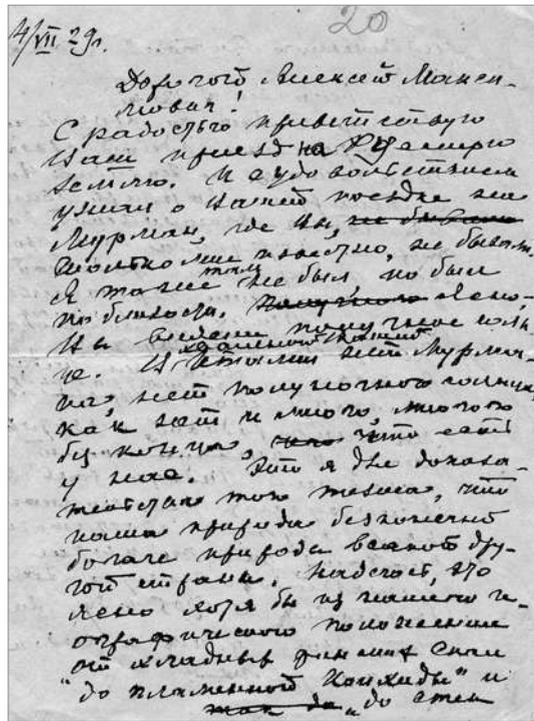
Издание, которое планируется, будет уникальным. Ни переписка Горького и Богдановича, ни полные воспоминания последнего о М. Горьком ранее не публиковались. Лишь коротко о взаимоотношениях между двумя семьями говорит Адам Богданович в воспоминаниях о сыне Максиме, также этот вопрос вскользь затрагивали белорусские исследователи Нина Ватаци и Алесь Бачило. Кроме того, в 2012 году составитель книги об Адаме Богдановиче «Я всю жизнь стремился к свету» Александр Ващенко впервые опубликовал в литературном журнале «Неман» воспоминания

А. Богдановича о знакомстве и дружбе М. Горького и оперного певца Шалапина (оригиналы хранятся в фондах музея Максима Богдановича). Примечательна история знакомства Шалапина с семьёй М. Горького. Артист приехал выступать в Нижний Новгород. После концерта впечатленный Максим Горький прошёл за кулисы и познакомился с ещё только набирающим популярность певцом. Очень быстро молодые люди стали друзьями — Шалапин провёл в семье Горького две недели, пока гастролировал в городе. Их дружеские отношения имел возможность наблюдать Адам Богданович, который был другом семьи М. Горького. После эмиграции Шалапина его ценили как оперного певца, но в иных сферах старались не вспоминать.

Часть воспоминаний о М. Горьком была издана в Москве (сборник 1937 года). Но их сравнение с оригинальным текстом (который хранится в фондах музея М. Богдановича) выявило некоторые отличия, и даже сам А. Богданович в письме к Е. Пешковой писал, что его текст значительно покромсали, сократили и приписали слова, которых он не произносил.

Передача приурочена к Дню единения народов России и Беларуси. Организатором выступает Постоянный комитет Союзного государства. После официальной передачи сотрудники музея Максима Богдановича начнут расчитку писем, над которой уже трудятся сотрудники архива Максима Горького в Москве.

По материалам ИМЛИ РАН и Литературного музея Максима Богдановича подготовила Яна БУДОВИЧ

Черновик письма Адама Богдановича Максиму Горькому. 04.07.1929.

вич с представителями семьи Горького, целиком не публиковались. Её ценность состоит в том, что она может дать новые сведения о жизни семьи Богдановичей в Нижнем Новгороде, а также поможет почувствовать атмосферу того времени.

Переписка А. Богдановича с юной А. Волжиной (1898 — 1899 гг.) содержит очень трогательные строки, приоткрывает глубоко личные, некогда доступные только двоим влюблённым тайны душевных переживаний, мучительных тревог, восторженных надежд и ожиданий. Имевший опыт семейной жизни, познавший всю полноту счастья общения с любимой женщиной, Богданович столкнулся с целомудренно чистым, детски невинным представлением о любви 18-летней девушки. Увлечённая красотой, умом и талантами взрослого мужчины (на 18 лет старше), Александра не была готова к браку, поэтому узнавала и готовила себя к нему в многостраничной исповедальной переписке с любимым. «Я люблю тебя всю, твою душу, но и тело, понимаешь ли, солнышко? Ты для меня единая и неразделимая. О, если бы ты так меня любила!.. Солнышко, ведь я плакал над твоим письмом, плакал, говорю это не стыдись. <...> солнышко, я не хочу ангельской любви, когда мы будем ангелами, мы будем любить по-ангельски, а теперь я человеческое существо и душой и телом, и желаю любви настоящей, человеческой, а не какой-то благочестивой фальсификации», — писал А. Богданович любимой 2 июня 1898 г. из Нижнего Новгорода в Саратов.

Для белорусских исследователей очень важно, что российская сторона согласилась передать электронные копии писем музею Максима Богдановича. Сведения, содержащиеся в них, можно будет ввести в научный оборот: использовать в пу-

ДРУЖБА ДЛИННОЮ В ЖИЗНЬ

Часть предметов, хранящихся в фондах Литературного музея Максима Богдановича, имеет прямое или косвенное отношение к семье известного русского писателя Максима Горького. Это связано с тем, что в 1896—1907 годах семья Богдановичей проживала в Нижнем Новгороде. Отец будущего гения белорусской литературы Адам Богданович достаточно быстро вошёл в круг российской интеллигенции Нижнего Новгорода. В числе его знакомых были директор Нижегородской мужской гимназии Сергей Щербаков, выдающийся певец Фёдор Шаляпин, адвокат Владимир Ланин и другие.

Семья А. М. Горького и А. Е. Богдановича. Нижний Новгород. 15.01.1899.

Особые отношения связали семьи Богдановичей и Пешковых. Знакомство с Алексеем Максимовичем Пешковым (Максимом Горьким), которое произошло благодаря рекомендации Евгения Чирикова, переросло в крепкую дружбу. Вот как писал А. Богданович: «Переселяясь на работу в Нижний, я запасся в Минске рекомендательными письмами от товарищей-народовольцев к разным лицам в Нижнем. В том числе у меня было письмо от писателя Е. Н. Чирикова к А. М. Пешкову, в скобках было добавлено — М. Горькому, — писателю, мне не известному, но которого мне рекомендовали как знатока Поволжья и Нижегородского края».

Адам Богданович познакомился не только с Максимом Горьким, но и с его супругой, Екатериной Павловной Пешковой и с её родной сестрой Александрой Павловной Волжиной. Спустя время семьи Богдановичей и Пешковых породнились, так как 15 января 1899 года А. Богданович и А. Волжина обвенчались. Для Адама Егоровича это был второй брак (первая жена, мать Максима Богдановича, умерла от туберкулеза в 1896 году). В фондах Литературного музея Максима Богдановича хранятся оригинальные фотографии, сделанные предположительно в день венчания. Представляет интерес машинопись «Воспоминания о А. Е. Богдановиче и его жене Александре Павловне», их автор — М. А. Барабейчик, соседка семьи Богдановичей. В них она даёт описание внешности Адама Богдановича («высокого роста, худой, сгорбленный, сумрачный и очень молчаливый»), Александры Богданович («была чрезвычайно милой женщиной, но очень болезненной, хрупкой и слабой»).

Пишет она о взаимоотношениях между супругами: «Богданович очень любил жену», «просто трясся над ней». Часть воспоминаний посвящается Максиму Горькому, который ежедневно приходил в гости к Богдановичам. В частности, подчеркивается, что Софья Ивановна Турилкина, хозяйка квартиры, которую снимала семья Богдановичей, «с большим предубеждением относилась к писателю, считала его проходимцем», а вот Мария Егоровна Голован, родная сестра Адама Богдановича, наоборот, говорила, что «это большой талант, будущая знаменитость».

Такой же мысли придерживался и Адам Богданович, который видел взлёт творческой карьеры М. Горького: от работы репортёром в газете «Нижегородский листок» к вершинам русской литературы. О начале их отношений он говорил, что их объединяла общность взглядов, и отсутствовали непримиримые разногласия в оценке предметов и общественных явлений. В письме от 25 сентября 1932 года он дал такую оценку Максиму Горькому: «Милый и дорогой друг Алексей Максимович! С искренней радостью, сердечно обнимаю Вас, приветствую 40-летие Вашей творческой работы в день, так сказать, Вашего рождения в литературу. Отраднo. Отраднo вспомнить — как скромно было начало [...] — и как славно и бурно протекала наша жизнь и работа, переходя от победы к победе, вздымалась всё выше и выше до головокружительной высоты».

Отношения между А. Богдановичем и М. Горьким не были ровными, на протяжении лет периоды крепкой дружбы сменяла относительная прохлада. Напряжённость возникла после смерти Александры Павловны Богданович (Волжиной). Её не стало 15 ноября 1899 года от воспаления почек. Семьи Волжиных и Пешковых считали А. Богдановича косвенно виновным в смерти молодой женщины. М. Горький писал своему знакомому Л. В. Средину: «10-го сестра моей жены, жена моего приятеля Адама Богдановича заболела воспалением почек. Третьего дня она, находясь в беспамятстве, родила. В данный момент она всё ещё не пришла в себя и, наверное, сегодня вечером или завтра утром умрет, говорят доктора. Ребёнок у нас, жена моя сходит с ума. Я то и дело езжу в больницу и смотрю дома за сыном. Все мы растерялись...». Сын Адама и Александры Богдановичей воспитывался в семье Пешковых, умер 6 марта 1902 года.

Ещё одним важным источником информации о взаимоотношениях Богдановичей и Пешковых становятся письма. Адам Егорович в своих воспоминаниях с болью писал, что большая часть писем Максима Горького к нему за 1897—1904 гг. погибла во время пожара, связанного с известными событиями в Ярославле в 1918 году. Затем был период, когда они не поддерживали отношения, позднее переписка восстановилась, хотя, как отмечал А. Богданович, «в последние 10 лет жизни Алексея Максимовича я сознательно избегал часто писать, чтобы не затруднять его, больного, ответами, ибо он обычно отвечал на каждое мое письмо».

Содержание писем условно можно разделить на две равноценные части: первая — это воспоминания о былых годах, жизни в Нижнем Новгороде, вторая — просьба о помощи в решении различных проблем, касавшихся профессиональной деятельности А. Богдановича, его семьи, общих знакомых.

В день венчания Александры Богданович (Волжиной) и Адама Богдановича. 15.01.1899.

Большая часть писем, написанных в 1930—1931 гг., связана с изданием большого научного труда А. Богдановича «Язык земли. Образование речных и озёрных имен и производных. Хорографический и этнологический очерк». К сожалению, покровительство великого русского писателя не помогло, при жизни автора (А. Богдановича) труд не был издан. Сокращённый вариант вышел из печати в 1966 году, в Ярославле, полный машинописный текст находится на хранении в фондах Литературного музея Максима Богдановича.

Не только Максим Горький, но и Екатерина Пешкова в течение многих лет оказывала материальную и моральную поддержку семье Богдановичей. Это можно увидеть по письмам, имеющимся в белорусском музее, на хранении находятся 29 писем, открыток, телеграмм от Е. Пешковой к А. Богдановичу (датируются 1924—1940 гг.). В каждом

из обращений прочитывается теплота, забота, желание помочь, например: «Дорогой Адам Егорович! Давно ничего о Вас не знаю — как Вы живёте после трудной зимы? Напишите».

Екатерина Павловна была крёстной матерью Павла Адамовича Богдановича (сына от третьего брака), переписывалась с ним, высылала деньги, принимала участие в его судьбе. Вот как вспоминал о ней Павел Богданович: «Вы уже знаете, что умерла Екатерина Павловна Пешкова. Я эту смерть очень тяжело переживаю. В своём теперешнем состоянии я не мог поехать на похороны, и это меня очень огорчает».

Из всей нашей семьи я более всех был с нею связан. Долгое время я у неё жил. Я назван Павлом в честь её отца, которого она очень любила. Может быть, этим объясняется её расположение ко мне. В моей жизни она очень многое делала для меня. Дважды даже обращалась по моим делам в Политбюро ЦК партии. Я пользовался её доверием и платил ей полной откровенностью».

Материалы, которые хранились в семье Богдановичей, были переданы Павлом Адамовичем Екатерине Павловне Пешковой для личного усмотрения, в том числе и шкатулка с перепиской отца и Александры Волжиной.

Особой гордостью коллекции музея Максима Богдановича является гелиографюра со знаменитой картины Рафаэля Санти «Сикстинская Мадонна». Работу передала в музей Ирина Павловна Попова, приёмная дочь Павла Богдановича. Впервые об этой картине упоминает исследователь творчества Максима Богдановича Алесь Бачило. В своем эссе «Дарогамі Максіма» он цитирует фрагмент из воспоминаний Павла Богдановича: «Бацькаў пакой упрыгожвалі рэпрадукцыі з карцін “Ранак страляцкага пакарання” В. І. Сурыкава, “Хрыстос у пустэльні” і “Партрэт Дастаеўскага” В. С. Сярова, “Тры волаты” В. М. Васнецова, “Мадонна” Рафаэля. У свой час гэтыя карціны падараваў ім Максім Горкі, з якім Адам Ягоровіч праз другую жонку быў у сваяцтве».

Предметы, книги, переписка и документы, хранящиеся в различных фондовых коллекциях Литературного музея Максима Богдановича, являются свидетелями событий той великой эпохи, отражают отношения между семьями Богдановичей и Пешковых. Каждый из музейных предметов — всего лишь маленький штрих в огромной картине жизни.

Ирина МЫШКОВЕЦ

Фото из фондов Литературного музея Максима Богдановича

СНЫ О ЧЁМ-ТО БОЛЬШЕМ...

Валерий Казаков из тех российских писателей, которые считают белорусскую литературу великой. Потому что на самом деле он — и её часть тоже. Дело не только в членстве в писательской организации. Как секретарь Союза писателей России он, в принципе, знает о том, как идёт литературный процесс в мире. Но как представитель писательского сообщества Беларуси (да, и здесь он для всех свой!) невероятно патриотичен: любит, потому что знает прошлое и настоящее, следит за литературным процессом. И не только — очень активно вёл работу национальной культурной автономии белорусов в России. Он вообще не равнодушен к тому, что происходит на его родине. И доказывает делами и словами (пишет в том числе на белорусском языке): она не мала...

УРОВЕНЬ ПЕРВЫЙ:
ОСОЗНАНИЕ

— Вы один их тех, для кого существенно притяжение родной земли. Будучи гражданином России, много делаете для культуры Беларуси. Похоже, что для себя определили, что значит родина.

— Это понятие довольно сложное, насколько стабильное, настолько и неустойчивое: стабильность можно сломать. Родина — это что-то, за что можно отдать жизнь. Почему-то острее всего мы задумываемся о значении этого понятия в экстремальной или непростой ситуации.

Я родился в Белоруссии, в 18 лет уехал и служил Советскому Союзу, потом 20 лет — Российской Федерации. И за эти годы пришёл к ощущению, что чувство родины закладывается не только на уровне генетики — оно закладывается с детства через менталитет и в восприятие окружающего мира. Если этот мир стал твоей частью, то другой мир не сможет его вытеснить совсем. Даже если ты потерял связь с родиной на уровне физического контакта, то астральные, духовные связи остаются. Мне часто снится один и тот же сон: деревня Заважанье в Витебской области, туман над маленькой речушкой. После этих снов я просыпаюсь энергетически полным, этого запаса мне хватает где-то на полгода.

Беларусь очень притягивает: здесь осталось сбалансированное понятие человека и социума, поэтому я всегда говорю, что это последняя криница Бога. Что-то с Беларусью случится — погибнет весь мир.

Я знаю многих в России, кто живёт с такими же ощущениями. К примеру, Олег Рудаков: для него нет вопроса, где его родина, он в Забайкалье гукает весну, совсем как в Беларуси.

— Вы ещё и помогаете культурно — родной Могилёвщине.

— Для меня было откровением, когда этот год в Беларуси стал Годом малой родины. До этого внимание уделялось серьёзным духовным и нравственным ценностям. И если руководство страны возводит малую родину — мой хутор, мою деревню — в ценность общегосударственного масштаба, это замечательно, значит, народ держится за свою родную землю, хочет сделать её лучше.

...У меня много идей по поводу проектов на малой родине. Мне случайно попалась одна книга конца XVI — нач. XVII века «Часослов», собрание молитв. Книга была издана в Могилёве. Пройти мимо неё и не купить я не мог. Она уже в Могилёвском музее.

УРОВЕНЬ ВТОРОЙ:
ПОГРУЖЕНИЕ

— Много ли в России таких раритетов, которые имеют отношение к белорусской истории и могли бы порадовать наших людей?

— Когда я стал заниматься этим вопросом, понял, что не очень хорошо он проработан на законодательном уровне. Есть временно перемещённые ценности. Есть понятие реституции. Но большинство наших ценностей не относится ни к первой категории, ни ко второй. Мы были единой

Фото Константина Дробова.

страной, и тогда ценности перемещались в рамках одного государства. Например, в Питере есть опись библиотеки Радзивиллов. Через эту опись можно узнать, что в ней было и что искать. Чтобы её оцифровать, нужно провести колоссальную работу, а это услуга не дешёвая.

Но мы попытались вытащить Баркулабовскую летопись XVII века. До этого Баркулабовская летопись полностью не публиковалась, какую-то часть российские исследователи представили. Я был третьим или четвёртым исследователем за время советской власти, который её держал в руках. Музейные работники с удовольствием бы отдали её на временное хранение (на срок от 50 до 180 лет). Мы попробуем этот вопрос решить с помощью Союзного государства, с правых позиций. Понятно, что раритет стоит сумасшедших денег, но это может быть временная экспозиция, форму сотрудничества ведь можно найти. Есть масса раритетов, которые имеют не единственный экземпляр, и если один из них буден передан (на временное хранение, например) в наш Национальный музей или библиотеку, это не противоречит ничьим интересам. В Калуге есть часть коллекции Немцевича, которая была вывезена накануне Первой мировой войны. Когда я пришёл к директору музея, он задал вопрос: «Почему к нам не обращаются белорусы?» На уровне музеев можно достичь каких-то договорённостей. Белорусским музеям и исследователям нужно быть немного активнее.

— Не было желания искать крест святой Ефросинии?

— У меня есть два рассказа: какую-то часть своего времени пытался этим заниматься... Я не знаю, где находится крест. И предполагаю, что он может не существовать вообще. Может, она сама забрала его... К себе. Как угодно, например, рукой неярливого чекиста, который сказал: «Что это за деревня?». Потому что, когда он попал в Могилёв, уже был в таком состоянии, что трудно было к нему относиться как к реликвии. И когда его выставили в областном музее, люди стали молиться, стали происходить чудеса... Испугались: что-то непонятное творится — и спрятали в запасники. У нас не всегда относились к реликвиям должным образом, особенно к религиозным. Наше общество пережило очень страшную эпоху переоценки ценностей — в советское время, когда тот, «кто был никем, стал всем». Из России тоже фурами вывозили антиквариат. Мы до сих пор не знаем наш исторический тыл. И не совсем понимаем роль в этом тылу советской интеллигенции.

УРОВЕНЬ ТРЕТИЙ:
ПРОДВИЖЕНИЕ

— Писатели советского времени были интеллигенцией и элитой — их реально читали...

— На сегодняшний день писателя и властелина душ заменяет телевизор. Поэтому профессия писателя становится менее востребованной. При том, что сейчас можно опубликоваться довольно просто, но это не значит, что ты станешь писателем.

У нас сейчас тоннами издаётся литература. Чтобы пробиться, настоящей литературе действительно нужен труд. Никакая серьёзная редакция раньше не пропустила бы то, что мы называем

бульварной литературой, или женское чтение. Но она есть и должна существовать. Знаю ваших писательниц, которые очень активно издаются в России. Пусть и это читают: на сегодняшний день мы должны говорить о том, чтобы человек не разучился складывать буквы. Но, может, вслед за ним в его роду кто-то начнёт читать Набокова, Быкова, Ждана...

— Готово ли российское общество открывать белорусскую литературу сегодня?

— Знаете, российский читатель никогда и не закрывал для себя белорусскую литературу. Она как жила, так и живёт, да чего там, белорусские писатели давно уже вошли в современную, русскую классику. Алесь Адамович, Василь Быков, Максим Танк... И этот перечень можно расширять, что в глубь веков, что к нашим дням.

Интересным прорывом для сегодняшнего русского читателя стал выход второй книжки «Роман-газеты» за этот год. Многие писатели, критики, просто знакомые звонили, восхищались. Приятно за земляков. Олег Ждан, Алёна Браво, Елена Попова, Алесь Бадак, Людмила Рублевская — все пятеро, словно плотно сжатый кулак, звучно ударили в российский литературный гонг. Европейского уровня проза! И этот почин, на мой взгляд, надо продолжить. Есть ещё один пласт белорусской словесности, фактически неизвестный не только русскому, но и широкому белорусскому читателю, — стихи и проза расстрелянных в сталинские годы писателей. Приведу один только пример: Тодор Кляшторный. А ведь он по силе звучания вровень с Павлом Васильевым, а может, и пронзительнее.

Интересно, что, пройдя через эту мельницу, люди остались преданы своей земле, профессии. Интеллигенция малой страны оказалась выносливая, сакрально ориентированная и патриотичная. Это и сейчас так. В Беларуси даже полные антиподы всё равно найдут общий язык и по отношению к своей стране думают одинаково.

УРОВЕНЬ ЧЕТВЁРТЫЙ:
СЛУЖЕНИЕ

— Хотите ли Вы быть классиком?

— Нет. Это не зависит от моего желания. Это зависит от того, насколько ты будешь востребован. Пока тебя читают — ты классик. Как только тебя навязывают, можно перестать быть классиком.

Я пишу какие-то вещи, которые не могу не писать. Приятно, когда спрашивают: где вторая часть «Чёрного кота»? Вот это интересно, а не то, сколько твоих книг будет пылиться на полке.

— Роль и место писателя сегодня? Есть ли разница в подходах к пониманию роли писателя в России и Беларуси?

— Вопрос до обидного простой и до безумия сложный. Увы, и в России, и в Беларуси профессия писателя не внесена в перечень рабочих профессий и за писательство не полагается трудовая пенсия. Обидно. Но, как человек живущий на две страны, а по факту, как мы все, гражданин Союзного государства, могу с уверенностью заявить: положение писателя в Беларуси существенно отличается в лучшую сторону. Государству такая категория творцов нужна, и оно их, в силу своих возможностей, поддерживает. За Смоленском это не так. До недавнего времени областные писательские организации выживали как кто сможет, а ведь от деградации писателя деградирует и литература. В феврале прошёл съезд Союза писателей России. Сменилось руководство, председателем избрали Николая Иванова. Не союз принял Николай Федорович, а унылую богадельню, но, думаю, он сдюжит, практически все готовы к работе, за исключением горстки «странных активистов». Ничего, прорвёмся, ведь мы всегда вместе с нашими белорусскими друзьями.

Возможно, в один из своих первых визитов новый председатель Союза писателей России посетит Беларусь, чтобы лучше понять писательское сообщество и литературную ситуацию.

Что можно отметить в Беларуси: здесь осталась система пропаганды литературы. А это даёт свои плюсы. Российские писатели задыхаются, у них нет выхода

к читателю. Я всегда завидовал белорусским писателям: всё время в разъездах, встречах.

УРОВЕНЬ ПЯТЫЙ:
РАЗМЫШЛЕНИЕ

— Каково значение интеграционных процессов для писательского сообщества и литературных организаций наших стран?

— Писатель, с позволения сказать, тоже человек, и всякие процессы, идущие во благо людям, ему не чужды. Интеграция и писатель, да, мне кажется, что без коммуникаций и писателя толком не будет. Уже сама книга интегрирует и народы, и культуры, за то её, кстати, и ненавидят мракобесы. Возьмем, к примеру, известного и в Беларуси, и в России писателя Сергея Трахимёнка: он же челнок культуры! Голос его одинаково слышен и в Кричеве, и в Бийске, и в Ровно, и в Благовещенске. Или Юрия Полякова: его дома не застанешь, и читают его всюду. Так что сложно сказать, кто на кого влияет: писатель на интеграцию или она на него, — скорее всего, обоюдным будет процесс.

— Культурная составляющая Союзного государства: все ли понимают её необходимость и актуальность (разговоры идут в основном вокруг политики, но культура — один из её двигателей)?

— Понимание необходимости культуры и её конкретизация в делах, порой, очень далеки друг от друга. Беда нашего времени — в остаточном финансировании культуры, этим грешат бюджеты и Беларусь, и Россия. Хотя культура, в отличие от экономики, выживает на самом солнцепёке реальности. В машиностроение не забрось вовремя денег — и всё: погасли мартены, сдулось производство, и покупай чужое. В культуре, по мысли Создателя, всё устроено иначе. Талант — он и без финансов родится и развивается — главное, чтобы сохранилась Школа. А школа, творческая школа с большой буквы, в наших странах жива и даёт свои результаты, и результаты эти входят живым материалом в общую ткань этнокультурного пространства Союзного государства. Измерить же это пространство бюджетными, голыми цифрами весьма затруднительно, да и оно намного шире и глубже рамок Союзного договора. Хотя и сами цифры могут за себя постоять: до ста миллионов рублей в год траты союза, по обсуждаемому вопросу.

Искусство ведь дело тонкое: смотрим новый фильм, слушаем музыку, сопереживаем в театре, читаем увлекательную книгу, не жалеем ладошек на «Славянском базаре» и не задумываемся, а кто нам помог к такой красоте прикоснуться. Как правило, и в программках, и в титрах очень мелко напечатано, что всё это сотворено с помощью Союзного посткома. Как книжник, два слова скажу об издательских проектах, которые курирует сам Григорий Алексеевич Рапота. В прошлом году зашёл в Красноярске в лавку художников: в красном углу на мольберте, как на аналое, — большая книга Скорины в красном переплёте. Удивился и порадовался. Глянул выходные данные: издана Союзным государством. На юбилейной Минской книжной выставке событием стало издание трудов Симеона Полоцкого, одного из столпов нашей совместной словесности. А чего стоят альманахи молодых писателей и их переводы на русский. Перевод — это портал, как модно сегодня говорить, в иной и манящий мир неродного языка.

Я бы сказал, что сегодня Союз Беларуси и России существует как уникальное надгосударственное образование. Ценность его — и экономическая, и политическая, и социальная. И культурная. Главные итоги и ценности этого культурного образования мы, может, поймём через определённое количество лет. Мы достигли того уровня, что позволяет нам держаться в рамках цивилизованных отношений друг с другом.

Разговаривала Мария ОСИПЕНКО

МАРУДНАЕ КАНАННЕ АД ЗАПОЗНЕНАГА ІНФАНТЫЛІЗМУ

Цікава, а колькі беларускіх тэатральных дзеячоў святкавалі ў гэтым месяцы 135-гадовы юбілей Франца Карлавіча Аляхновіча, аднаго са стваральнікаў нацыянальнага тэатра, першага, хто пачаў рабіць на Беларусі сваё кабарэ, ставіць казкі з удзелам дзяцей і здзіўляць бескампраміснымі гарадскімі драмамі з жыцця інтэлігенцыі?

Думаю, увага была мінімальнай. Імя Аляхновіча ў нас мала папулярнае. Так, з'яўляюцца час ад часу ў асобных тэатрах яго спектаклі. І толькі.

Рызыкаўная эратычнасць і з'едлівасць твораў юбіяра, самаіронія і эстэтычная смеласць (дзе з вялікай творчай свабодай ён змешвае фізіялагічныя моманты з высокай паэзіяй) мала пасуюць для большасці сённяшніх выхаванцаў нашай «эстэтычна правільнай» мастацкай школы.

Героі Аляхновіча з істэрычным азартам п'юць, падманваюць, здраджваюць, рабуюць, забіваюць і канчаюць жыццё самагубствам. У іх заўсёды ёсць нейкая высокая мэта, але яна недасяжная і часта мае падкрэслена карыкатурную афарбоўку. Хіба могуць такія тыпы зацікавіць сённяшніх тэатральных твораў? Акрамя таго, Аляхновіч не выкрывае «ўпадчаснасць» і «амаральнасць» сваіх герояў, ён іх шкадуе.

Не знойдуць сабе тут крыніцу для натхнення і прыхільнікі «новай драмы» з іх любоўю да брутальнай, але наднацыянальнай драматургіі. Наскрозь беларуская ў сваім болю, тэматыцы і філасофіі творчасць юбіяра для іх будзе чужой.

Ёсць яшчэ адна прычына падобнай эстэтычнай няўвагі. І яна больш істотная, чым жорсткасць яго п'ес ды выразная іх нацыянальная афарбоўка. Франц

Карлавіч ці не адзіны наш драматург, які са здзіўляльнай нястомнасцю апісваў, нават апяваў менавіта мужчынскую ніччэнасць і слабасць. Мужчына ў яго творах не здольны ствараць. Адзінае, што яму ўдаецца, — гэта бурчыць і руйнаваць усё вакол сябе.

Маленькі хлопчык з апавядання «Дзіцячыя слёзы» закахаўся ў сяброўку сваёй маці. Калі ён даведаўся, што аб'ект яго кахання выходзіць замуж, то ўчыняе скандал: імкнецца адцягнуць дзяўчыну ад жаніха, чапляецца за вясельную суценку, хоча падраць яе на кавалкі.

Скрыпач Сцяпан (п'еса «Цені») кахаецца з кватаранткай, у выніку чаго давёў да самагубства сына і жонку.

У іншага бяздзейнага гаротніка (з п'есы «Страхі жыцця») жонка памірае ад голаду, дачка становіцца прастытуткай і пакутуе на венерычную хваробу. Герой вар'яецца. Адзінае, што можа прыдумаць, — гэта прынесці ахвяру: забіць малога сына.

Дарэчы, татачкі ў творах Аляхновіча толькі і мараць пра тое, каб пазбавіцца

ад сваіх сыноў: яны іх б'юць, рэжуць, лаюцца, сваёй няўвагай самі даводзяць да пятлі. Усімі сіламі робяць так, каб не мець працягу свайго роду. Чаму? Бо, па сутнасці, драматург у вобразе такіх несамавітых герояў выяўляе перад намі вобраз тагачаснага беларуса — палахлівага, нацыянальна-інертнага, які дзякуючы сваёй духоўнай глухаце сам сябе асуджае на нябыт.

Аляхновіч не верыць не толькі ў любоў бацькоў да сыноў, але і ў мужчынскую дружбу. Такога сяброўства вы ў творах Франца Карлавіча не знойдзеце.

Слабыя, нягледзячы, хворыя розумам мужчыны з яго п'ес нагадваюць капрызлівых і злых дзяцей. Усе гэтыя скрыпачы, няздзейсненыя паэты, змагары за нацыянальнае шчасце кіруюцца выключна сваімі эгаістычнымі эмоцыямі. Любая жанчына, якая б ні была моцная і жыццярадасная, як бы ні хацела супрацьстаяць гэтым разбуральным памкненням, — гіне. Бо запознены мужчынскі інфантилізм, паводле Аляхновіча, смяротна небяспечны. Ён забівае.

Калі ў сусветным мастацтве, асабліва ў экспрэсіяністаў (успомнім таго ж Эдварда Мунка) вобраз смерці, метафару вампірскіх дэструктыўных сіл вельмі часта ўвасаблялі жанчыны, то Аляхновіч сваёй рызыкаўна-бліскачай творчасцю паказвае адваротнае.

Тыя ж п'есы драматурга, дзе пануе шчасце і гармонія, а мужчына выглядае сапраўдным героем, абаронцам сваёй каханай («Базылішк», «Заручыны Паўлінкі»), носяць падкрэслена фантазіяны і ад таго непрыхавана іранічны характар.

Падобнае, паводле аўтара, здзяйсняецца толькі ў казках.

Выдуманы беларус можа перамагчы любую пачвару, аб'яднаць дзеля высокай ідэі народ, здзейсніць самы неверагодны подзвіг. Беларус рэальны, на думку Аляхновіча, з большым імпэтам уцячэ ў выратавальныя абдымкі алкаголю, згубіцца ў лабірынтах уласных страху, звар'яецца, але ніколі не здолее зрабіць так, каб яго каханая (як і Беларусь) паверыла яму, адчула, што пра яе будучы клопаціцца, абароняць, умацоўваць сваёй любоўю, не кінуць на згубу.

Амаль усе п'есы Франца Карлавіча — пра тое, што, пакуль Беларусь не вырвецца з палону запозненага інфантилізму, яго краіну чакае маруднае кананне.

Ці могуць згадзіцца з такой радыкальнай і вельмі непрыемнай думкай большасць сучасных мужчын-рэжысёраў? Ці захочуць знайсці ў сабе сілы і жаданне надаць новае жыццё рызыкаўным ідэям Аляхновіча?

Не думаю.

Таму нядзіўна, што ўвага да 135-гадовага юбілею Франца Карлавіча была мінімальнай, а большасць яго п'ес (і, дарэчы, з вялікім поспехам!) пастаўлены самім аўтарам яшчэ дзевяноста-сто гадоў таму назад.

Прыдумляць спектакль, з якога можна даведацца не самае лепшае пра сябе ж самога, — у каго на гэта хопіць моцы?

Відаць, толькі ў якой-небудзь невядомай дагэтуль... дзяўчыны-рэжысёра.

Жанчыны ў нас заўсёды вызначаліся мужнасцю.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Пякельная рэчаіснасць

Сусветная вайна Максіма Гарэцкага

Яго героі заўсёды ў змаганні. Для іх самае страшнае — звывкнуцца з той жудаснай рэчаіснасцю, якая іх акаляе. Тут зааголіты пачуццям падпарадкоўвае сабе паэзію думак, а мары пра ўсеагульную нацыянальную свядомасць беларусаў выглядаюць па-дзіцячы нерэальнымі, такой жа недарэчнай уяўляецца літаратура пісьменнікаў-«нашаніцаў». Недарэчнай, бо ўносіць сваім падкрэсленым ідэалізмам яшчэ большы дысананс у асэнсаванне рэальнасці.

Героі Максіма Гарэцкага лічаць, што навакольны свет нічым не розніцца ад моташных палотнаў Франсіска Гоі альбо Ота Дыкса. Для іх страшна не жыццё сярод д'яблаў, а іншае: ёсць небяспека самім незаўважна ператварыцца ў такіх самых пачвар.

У аповесці «На імперыялістычнай вайне» пісьменнік з найбольшай творчай выразнасцю паказвае гэты страх і спосабы яго пераадолення. Галоўны герой, Лявон Задума, трапляе на Першую сусветную вайну і ўсімі сіламі стараецца, кажучы словамі класіка, не быць «скотам». Гарэцкі малюе захавальны ў сваёй абвостранай трагедычнасці двубой паміж пякельнай рэчаіснасцю (яна ўспрымаецца як жывая істота) і Задумам.

Тут, сярод штодзённых баёў, рабункаў, мыта, курганоў «сініх трупаў», брудных кішак, якія вывальваюцца з разарваных жыватоў і як быццам цягнуцца да цябе, хочуць задушыць, вельмі лёгка (і выратаўча) гвалціць у адказ, рабаваць, выганяць пад абстрэл з акопу слабейшага, каб злучыць парваны тэлефонны дрот, а самому ад страху наваліцца у тым жа аcope гурбу за гурбай (менавіта так пісаў М. Гарэцкі. Ён меў на ўвазе фізіялагічную патрэбу. — В. Д.-М.), каб пасля атрымаць Георгіеўскі крыж. Вельмі лёгка стаць такім, як і ўсе. І за гэта ніякага пакарання. Бо як жа іначай на вайне?

Герой спрабуе ратавацца беларускай літаратурай. Але вершы Ясакара, у якіх выяўленне жудаснага вайны патанае ў сытай кабінетнасці (бо аўтар «ніколі не сядзеў у

акопах»), расчароўваюць. Артэкулы Янкі Купалы, прысвечаныя вайне, паводле Лявона Задумы, — «пераліванне з пустога ў парожня».

Родная літаратура не дапаможа. І спадзявацца на гэта нерэальна. Максім Гарэцкі ці не першы з нашых пісьменнікаў, хто пісаў аб тым без ніякіх ілюзій. Жакі акопнага жыцця змяняюцца для героя кашмарам шпітальнага бытавання. Задуму ўсяго працінае страшны, бясконцы, розны па сіле і напоры фізічны боль. І апісана гэта з такой гіперрэалістычнай выразнасцю, што пачынаеш неўзабаве адчуваць і сам: «тысячы іголак», бы раз'юшаныя васы, упіваюцца ў тваю нагу, дабіраюцца аж да самай косткі.

Калі частку, прысвечаную вайне, можна назваць своеасаблівым пеклам, то шпіталь — чысцее. Тут знявечана-звар'яцелыя героі апанаваныя невыноснымі ўспамінамі аб здзейсненых забойствах, знаходзяцца ў пакутлівым чаканні. У кожнага быў свой раман з вайной. І кожны заслужыў сваё. Аднаго паціху і няспешна забірае ў абдымкі гангрэна, другі (не маючы ніякіх фізічных ран) з такой жа няўмольнасцю едзе з глузду. Па сутнасці, ні ў кога тут няма ціхай спакойнай смерці. Кожны крычыць, якока, імкнецца заявіць аб сваім нежаданні сыходзіць у нябыт. Але марна.

Задуму пашанцавала. Ён адзін з нямногіх, каго вайна адпусціла. Лявон едзе на радзіму.

Ці можна сказаць, што пасля пекла і чыстца Гарэцкі, пашкадаваўшы свайго героя, адправіў яго ў рай? Каб у гэтай аповесці быў іншы аўтар, то — безумоўна.

Максім Гарэцкі ў шпіталі.

Але не забывайма: Максім Гарэцкі — гэта пісьменнік, які не мае ніякіх ілюзій.

Так, боль цела праходзіць, але ён змяняецца... болем душы.

Першабытна-ўбогае бытаванне сям'і Лявона Задумы (пад сям'ёй разу мей тут увесь беларускі край), бруд, злосць, беспрасветнасць і нежаданне хоць што-небудзь змяніць, дзікунская самаўпэўненасць, што менавіта так, сярод гною, гніллі, смаркатасці можна і трэба жыць — самае цяжкае выпрабаванне для беднага Задумы.

На вайне ён мог паразумецца і знайсці агульную мову ці не з кожным.

Але з роднымі гэта немагчыма. Нават у самых жудасных баях Лявон не забіў і прусака. Тут жа яго агортаюць раптоўныя прылівы лютай, немагчымай жорсткасці (гэтак блізкай многім персанажам з іншых твораў пісьменніка). Ён б'е ў живот любімага сабаку, крыўдзіць маці, ламае крыло голубу, а затым хапае бедную птушку за лапкі і з усяго размаху шпурляе ў сцяну...

Ціхая, вонкава спакойная радзіма аказалася страшнейшай за вайну (з яе вывернутымі кішкамі), больш жудаснай за шпіталь (з пролежнямі і марудным кананнем).

Максім Гарэцкі ізноў першы сярод беларускіх літаратараў выказвае дастаткова смелую, нават і для сённяшняга нашага ўспрыняцця думку, што менавіта «родная старонка» можа аказацца для такіх вольных ідэалістычных Лявонаў Задумаў тым сапраўдным пеклам, якое здольнае ператварыць іх у тое, чаго яны больш за ўсё баяліся — у пачварных герояў палотнаў Франсіска Гоі альбо Ота Дыкса.

Ці змог уратавацца Лявон Задума?

У сваёй аповесці Гарэцкі пакінуў адкрыты фінал.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

ГЭТА ЎЗАЕМНА

Адкуль бяруцца пачуцці да айчыннай дакументалістыкі?

Стаўленне да дакументальнага кіно ў нашай краіне цяпер можна параўнаць са «Стакгольмскім сіндромам». Спачатку глядача трэба зацягнуць у кінатэатр, пасадзіць у фатэль, уключыць фільм. Хутчэй за ўсё, падабацца будзе не адразу: аўдыторыя, якая прывыкла да галівудскіх блакбастараў ды расійскіх меладрам, не ацэніць высокае мастацтва рэальнасці. Але потым глядач сам не разумее, як да яго прыходзяць пачуцці. Нездарма арганізатары дакументальных фестываляў (у тым ліку і ў Беларусі) прызнаюцца, што калі чалавек прыйшоў на паказ дакументальнага кіно, то вернецца яшчэ. Так першапачаткова «Стакгольмскі сіндром» перарастае ў сапраўдную любоў, шанаванне ды гонар за дакументалістыку. У нашай краіне такіх выпадкаў, на жаль, адзінкі, але папулярнасць неігравага кіно ў свеце рана ці позна давядзе гэты трэнд і да нас. А пакуль вы рыхтуецеся палюбіць дакументалістыку, варта згадаць, што знялі беларускія рэжысёры неігравага кіно студыі «Летапіс» за мінулы год.

МЯЖА БЛІЗКАСЦІ

Па даных рэдактара студыі дакументальнага кіно «Летапіс» Уладзіміра Мароза, летась агулам знялі 19 фільмаў. З іх 4 — хронаметражом амаль у гадзіну, астатнія — ад 13 да 40 хвілін. У бягучым годзе кіраўніцтва кінастудыі плануе павялічыць колькасць дакументальных фільмаў да 25 адзінак.

Такую лічбу трэба лічыць малой ці вялікай? Напэўна, гэта наогул неэтазгодна, бо на першым плане ўсё ж якасць, а не колькасць. Большасць стужак, знятых за 2017 год, — заказы дзяржавы. Напрыклад, карціна «Беларусь — Малдова», прымеркаваная да 25-гадовага юбілею ўсталявання дыпламатычных адносін паміж краінамі, «Чэкісты Міншчыны» — фільм, прысвечаны аднаму з адзінаццаці КДБ, гісторыя якога пачалася ў 1918 годзе, некалькі стужак, якія Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка замовіў «Беларусьфільму», каб адзначыць унёсак дзеячаў культуры — намінантаў на Дзяржаўную прэмію — у развіццё гэтай важнай сферы.

Але, безумоўна, ёсць кіно, якое рэжысёры здымаюць па ўласных задумках, і адзін з прыкладаў — «Чужое і сваё» Галіны Адамовіч (якая зняла ў тым ліку 2 стужкі па замове: «Дакументаліст» пра рэжысёра Анатоля Алая ды «Поспех» пра спектакль «Сівая легенда» Вялікага тэатра оперы і балета). На працягу 8 месяцаў здымак рэжысёр шмат плакала, бо выбрала складаную, нават невыносную тэму: расповед пра невылечна хворых дзяцей у хоспісе. Адамовіч расказвала, што медсёстры яе «ацвярожвалі» — казалі, што слёзы тут непатрэбныя, бо чым дапамогуць? Геранія фільма Ганна Гарчакова працуе дырэктарам дзіцячага хоспіса, штодня сутыкаецца з чалавечымі расчараваннямі, але дакладна не слабасцямі. За гады працы жанчына ўбачыла, спазнала на сабе, якімі моцнымі могуць быць людзі, якую жорсткую барацьбу вядуць з несправядлівым светам. Галіна Адамовіч сваім фільмам не проста ўздывае тэму супрацьстаяння жыцця і смерці, а больш за тое — не баіцца прызнаць непазбежнасць смерці, кажа пра яе не са страхам, а хутчэй з празрыстай маўклівасцю.

«Чужое і сваё» — своеасаблівы працяг тэмы стужкі «Імгненні радасці» Басава, знятай яшчэ ў 1993 годзе. Галіна Адамовіч называе сваё кіно спробай навучыць глядача задаваць сабе няёмкія пытанні ды шукаць на іх адказы. Напрыклад, адно з такіх пытанняў задае і геранія фільма Ганна Гарчакова: «Як ты хочаш памерці?». Стужка ў выніку дазволіць глядачу зразумець, што фінал непазбежны, што чужыя праблемы могуць стаць нашымі, што трэба заўсёды ставіць сябе на месца іншага.

Акрамя трагічнага, кіно Адамовіч стварае цэлы сусвет прыемных вібрацый — распавядае пра людзей, якія неаб'якавыя да чужых пакутаў.

ВЯСКОВАЯ АТЛАНТЫДА

Рэжысёр Юрый Цімафееў зняў 2 фільмы — «Святое, не забудзьцеся…» пра аркестр імя Жыновіча пад кіраўніцтвам Міхаіла Казінца і «Агмень», які запрашае глядача ў падарожжа па беларускай глыбінцы. У нейкіх момантах «Агмень» перагукаецца са стужкамі Дзмітрыя Махамета, які любіць разважаць пра смерць вёскі, але ўсё ж «Агмень» — гэта ўнікальная гісторыя. Па сюжэт рэжысёр паехаў у Ганцавіцкі раён у вёску Лактышы (побач нарадзіўся і сам Цімафееў), дзе існуе адзін з самых незвычайных беларускіх музеяў — «Музей АнтыБахуса», які яшчэ называюць пакоем прапаганды здаровага ладу жыцця: яго экспанаты — шклянныя бутэлькі з-пад алкаголю. І гэты, напэўна, ледзьве не адзіная «актыўнасць», якая ёсць у вёсцы. Жыхары кажуць, што Лактышы паміраюць, выглядаюць нібы Прыпяць, але ў другім выпадку хоць вядома, што стала з горадам.

Кадр з фільма «Сяргей Плыткевіч. Чалавек з фотаапаратам» (рэж. В. Дашук).

У Лактышах няма школы (бо на ўсю вёску — некалькі дзяцей), няма забаў, акрамя ўласнастворанага клуба, дзе калі-нікалі мясцовыя жыхары штосьці арганізуюць. Рэжысёр распавядаў, што здымалі «Агмень» вельмі хутка — менш за паўгода, бо чаго зацягваць? Жыццё ў вёсцы аднолькавае штодня (пагаджаюцца з гэтым і жыхары), адзіныя змены — пахаванні, якіх за час здымак было шэсць. Кіно не дае ніякіх адказаў, але паразважаць над тым, што адбываецца з беларускай правінцыяй сёння, дакладна прымушае.

Выйшла і доўгачаканая стужка Віктара Асюка «Беларуская Атлантыда» (акрамя яе, у 2017 годзе рэжысёр зняў фільм «Янка Купала»). Згодна з сінopsisам, карціна распавядае пра «наступствы глабалізацыі», ды насамрэч у фільме можна знайсці цэлае кола тэм. Але найперш пра форму: «Беларуская Атлантыда» акрамя ўласна здымак Асюка спалучае ўспаміны аб мінулых фільмах: ёсць кадры з «Крэўскага замка» Вольгі Дашук, з «Кола» Віктара Асюка, часам некаторыя кадры нагадваюць «Саламанку» Руслана Фядотава і Аляксандры Кулак. Але «Беларуская Атлантыда» — гэта самабытнае падарожжа па чалавечым жыцці ды светаўспрымання, якое не дапаможа спасцігнуць ніякі штучны інтэлект.

Герой стужкі — Сяргей Бандарэнка. Ён прадае гліняныя сувеніры ля руін замка, сам гэтыя сувеніры стварае (такі сямейны бізнес), але ў яго ёсць амбітная мара — стварыць копію Крэўскага замка (у маштабе 1:10) і зрабіць яе славу тэму, куды б прызджалі турысты. Пакуль жа ідэя Бандарэнкі выклікае ў суседзяў пытанні (ён што, царкву тут будзе?) і не выклікае разумення, што рамеснік хоча вярнуць гістарычны помнік у сучаснасць. У «Беларускай Атлантыдзе» наогул шмат супярэчнасцяў: рэжысёр параўноўвае сучаснасць з мінулым праз цікавыя кадры. Вось хлопчык размахвае мячом на фоне руін славу тэмы, дзе калісьці разграмілі «фанатызм крыжакоў»; вось сучасны ветраныя млыны ствараюць энергію, а на іх фоне па вясковай дарозе едзе дзядуля на старажытным возе з канём; вось турысты сядзяць на руінах замка, фатаграфуюцца з рэшткамі калісьці моцных мураў, не разумеючы сэнна іх значнасці

(дарэчы, падобныя кадры паказваў ужо Сяргей Лазніца ў «Аўстэрліцы»).

Менавіта пра такую глабалізацыю і спрабуе сказаць глядачу Асюк, але разам з тым знаходзіць і некрану тае. Здымкі лесу ў стужцы нагадваюць экзатычную Танзанію — настолькі сакавітую зеляніну знайшоў рэжысёр! Гэты лес у выніку аказваецца могілкамі са старажытнымі надпісамі на камянях... Асюк знаходзіць герояў, якія расказваюць легенды пра скарыбы Напалеона ды пра тое, як калісьці па гэтых дарогах нібыта ездзіла Кацярына Вялікая. Рэжысёр паказвае ўрадліваю зямлю, дрэвы, якія ломяцца ад яблыкаў, дождж, што прынясе ўраджай, — словам, «Беларуская Атлантыда» цалкам адпавядае сваёй назве, толькі наша — зусім не міфічная.

УРОКІ КРАЯЗНАЎСТВА

Вольга Дашук зняла стужку «Сяргей Плыткевіч. Чалавек з фотаапаратам», з якой брала ўдзел у фестывалі «Лістапад». Герой выбраны, зразумела, невыпадкова. Ён — «мэтр беларускай фатаграфіі» і «жывы класік фотааніمالістыкі», адзін з самых вядомых беларускіх фатографу, краязнаўца. Каго,

калі не Плыткевіча, можна назваць сапраўдным патрыётам? Ён ездзіць на фотапалаванне не дзеля таго, каб за прыгожы кадр пасля атрымаць грошы — ездзіць па рэальнае жыццё. І Вольга Дашук паказала гэтую шчырую любоў свайго героя да прыроды — у іх з Плыткевічам гэты ўзаемна. Ён здымае жывёл, птушак ды дрэвы, а вакол круціцца сабака, які толькі і чакае, каб «паразмаўляць» з фатографам на сваёй мове. Адзін з самых важных момантаў, якія перадае стужка Дашук, — зліццё яе героя з прыродай, іх узаем-

маразуменне. Сапраўды, складаецца ўражанне, быццам Плыткевіч валодае мовай прыроды (размаўляе з птушкамі), зліваецца з ёй (у камуфляжы гэты досыць лёгка).

Вольга Дашук здолела паказаць не непрыступнага чыноўніка Плыткевіча, які кіруе выдавецтвам і аб'яднаннем «Фотамастацтва» ды з'яўляецца старшынёй Клуба фатографу дзікай прыроды, а менавіта фатографу ды аматара прыроды, Плыткевіча-чалавека, які задаволены тым, што яшчэ не ведае Беларусь як свае пяць пальцаў і тут ёсць, дзе заблукаць ды праваліцца. Напэўна, такім і павінна быць кіно пра чалавека — не замовай, дзе абавязкова будзе закадравы тэкст ды звесткі з біяграфіі, а эмоцыямі самога героя! Гэта робіць кіно жывым, герой прызнаецца: «Я бачыў усе славу тэмы і зафіксаваў іх. І я спрабую паказаць лепшыя бакі Беларусі, я і краязнаўца, і рэкламіст».

Разам з Плыткевічам звычайная група падарожнічае па Беларусі, бачыць неверагоднай прыгажосці пейзажы, вучыцца майстэрству краязнаўчай фатаграфіі ды здымае прыроду ў руху. Герой дае неацэнныя ўрокі: кажа, што вобраз у фатаграфіі павінен чытацца, адзначае, што абавязкова трэба крочыць за этыкай — аналізаваць, што можна ці нельга паказаць. Магчыма, у фільме «Чалавек з фотаапаратам» герой сябе не пазнае, не прызнае, бо многі там не сказана ды не паказана. Але для таго, каб зразумець асобу не біяграфічна, а пачуццёва, стужка Вольгі Дашук пасуе: у ёй ёсць важны момант зліцця чалавека з прыродай, адчуванне не працы, а прызначэння, эстэтыка натуральнай чалавечай любові — усё, што так дорага галоўнаму герою.

Менавіта такое кіно прывівае глядачу любоў да дакументалістыкі. Бо, вядома ж, фільмы мы любім у першую чаргу вачыма. І беларускі дакументальны кінамастацтва можа спадзявацца тут на ўзаемнасць. Але хочацца, каб да глядача прыйшло разуменне, што неігравыя карціны — гэта не забава, якая выдатна спалучаецца з папкорнам, а мастацкае выказванне, нават каштоўнасць, бо злавіць рэальнасць за хвост — дарагога каштуе. Таму лавіць за такі самы хвост трэба і беларускую дакументалістыку, якую ў кінатэатрах, на жаль, амаль не паказваюць.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Тры оперы для Італіі

Для многіх беларускіх музыкаў шлях у вялікае мастацтва, як і прызнанне на радзіме, пракладваецца за межамі роднай краіны, праз замежныя падмошкі. Для Уладзіміра Авадка ўсведамленне гэтага пастулата стала адпраўным момантам у яго творчых планах і памкненнях.

Выхадзец з інтэлігентнай музычнай сям'і, Уладзімір Авадок з дзяцінства знаходзіўся ў атмасферы ўсеагульнага імкнення да прыгожага. Маці — выкладчык музычнай школы па класе фартэпіяна — падштурхнула сына да сур'езных заняткаў менавіта на гэтым інструменце. Бацька — баяніст, дырыжор, дацэнт кафедры народна-інструментальнай творчасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, уручыўшы сыну дырыжорскую палачку, паставіў яго за ды-

рыжорскім пультам да аркестра. Скончыўшы Рэспубліканскі музычны каледж у класе заслужанага дзеяча мастацтваў А. М. Гужалоўскай, Уладзімір паступае ў Беларускую дзяржаўную акадэмію мастацтваў адразу на дзве спецыяльнасці: фартэпіяна (клас прафесара Л. С. Шаламенцавай), аркестравае дырыжыраванне (клас народнага артыста Расіі Генадзя Праватарава). Стаўшы дыпламаваным піяністам і дырыжорам камернага аркестра, Уладзімір Авадок зноў паступае ў Акадэмію музыкі — на аддзяленне оперна-сімфанічнага дырыжыравання ў клас Вячаслава Воліча, дырыжора Маскоўскага акадэмічнага музычнага тэатра імя К. С. Станіслаўскага і У. І. Неміровіча-Данчанкі і Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь. Але і бацька Уладзіміра не мог заставацца ў баку ад працэсу навучання сына. Разам з ім ён наведвае ўрокі дырыжыравання ў класе Г. Праватарава, робіць відэазапісы гэтых урокаў. Затым дома яны разам уважліва вывучаюць усе заўвагі і парадны педагога, падрабязна разбіраюць усе агрэхі дырыжорскай тэхнікі, дэталёва прапрацоўваюць складаныя музычныя эпізоды.

Намаганні ўсёй сям'і не прайшлі дарма. Атрымаўшы выдатную адукацыю піяніста і дырыжора, Уладзімір не спы-

няецца на дасягнутым. Ён у пошуку, актыўны, творча скіраваны, не пасуе перад цяжкасцямі і няўдачамі. Смела кідаецца ў вір напружанай конкурснай барацьбы, бярэ ўдзел у майстар-класах знакамітых дырыжораў. Як правіла, такія майстар-класы заснаваныя на цвёрдым конкурсным адборы, што Уладзімір з гонарам пераадоўвае, і гэта дазваляе яму бесперапынна рухацца да вяршыняў дырыжорскага мастацтва. Пад кіраўніцтвам сусветна вядомых музыкаў удасканалвае майстэрства.

Ён упарта і паслядоўна спрабуе свае сілы ў самых розных жанрах сімфанічнага і опернага мастацтва. Так, аднойчы Уладзімір задаўся мэтай асвоіць партытуру Дзівятай сімфоніі Ф. Шуберта пры дапамозе ўнутранага слыху — толькі праз прачытванне нот вачыма, прайграючы ў розуме гучанне цэлага аркестра. Маючы магчымасць паслухаць шматлікія запісы гэтай сімфоніі, ён наймысlnа адмовіўся ад агульнапрынятых сродкаў спасціжэння новага матэрыялу для трэніроўкі свайго ўнутранага слыху і добра з гэтым справіўся.

Уладзімір не прапускае ніводнай магчымасці павучыцца ў дасведчаных дырыжораў-практыкаў. Яму тройчы пашчасціла пабываць на майстар-класах народнага артыста СССР, прафесара Юрыя Сіманавы і працаваць з аркестрам Маскоўскай філармоніі. І кожны раз яго кандыдагура была ў ліку ўдзельнікаў заключных канцэртаў, якія праходзілі ў Канцэртнай зале імя П. І. Чайкоўскага.

Наступным этапам у жыцці музыканта стаў конкурс у оперную Акадэмію сусветна вядомага дырыжора Рыкарда Муці, які каля 20 гадоў узначальваў тэатр «Ла Скала», а цяпер з'яўляецца кіраўніком Чыкагскага сімфанічнага аркестра. Уладзімір Авадок, прайшоўшы праз конкурс у некалькі адборачных тураў з удзелам шматлікіх прэтэндэнтаў з усяго свету, спачатку трапляе ў дзясятку канкурсантаў, а затым становіцца адным з чатырох фіналістаў, адабраных самім маэстра Р. Муці для працы над пастаноўкай апошняй, самай складанай оперы

Дж. Вердзі «Фальстаф» у тэатры Аліг'еры ў г. Равэна. Для любога музыканта апынуцца ў Італіі — калысцы опернага мастацтва — само па сабе перамога і вялікая ўдача. Пра гэты бліскучы рэванш беларускага дырыжора ў 2016 годзе (ён адзіны прадстаўнік з постсавецкай прасторы, які трапіў у Акадэмію аркестравых дырыжораў Рыкарда Муці) паведамлялі многія італьянскія і беларускія выданні. Яго запамніла крытыка, журналісты, таксама патрабавальная італьянская публіка і, вядома ж, сам маэстра, які ўважліва сочыць за поспехамі сваіх падпалчых. Пасля завяршэння конкурсных выпрабаванняў у першым майстар-класе Уладзіміру была прадстаўлена магчымасць яшчэ двойчы наведаць оперную акадэмію Рыкарда Муці. Намаганні беларускага музыканта не прайшлі бяследна, і неўзабаве Уладзіміру Авадку паступіла прапанова працягнуць працу ў тэатры Аліг'еры ў Равэне, але ўжо ў якасці самастойнага пастаноўшчыка-дырыжора трох опер: «Сельскі гонар» П. Масканы, «Тоска» Дж. Пучыні і «Паяцы» Р. Леанкавала. У знак адмысловыя прыхільнасці Р. Муці даў Уладзіміру ўласны асобнік партытур гэтых опер са сваёй дырыжорскай разметкай, сказаўшы: «Гэта даражэйшае за золата...». Гадамі напрацаваны вопыт маэстра, адлюстраваны ў выглядзе яго пазнак у партытурах, стаў дапамогай у працы беларускаму музыканту.

Прэм'ера опер адбылася ў Равэне ў сярэдзіне лістапада 2017 года і прайшла вельмі паспяхова. Усяго Уладзімір правёў дзевяць спектакляў (па тры на кожную оперу) пры поўным аншлагу. Маэстра Р. Муці, які прысутнічаў на чатырох спектаклях, ухвальна ўспрыняў працу маладога беларускага дырыжора. Прафесійную сталасць Уладзіміра падкрэсліла і спадарыня Крысціна Муці, жонка маэстра, якая была вельмі патрабавальным рэжысёрам-пастаноўшчыкам усіх трох опер.

Варта адзначыць, што ўмовы ажыццяўлення гэтага мерапрыемства для дырыжора былі неверагодна складаныя. На пастаноўку трох опер Уладзіміру адводзілася два месяцы! У нашым разуменні гэта экстрэмальныя тэрміны. Ажыццявіць усё было магчыма дзякуючы арганізатарам праекта, якія распрацавалі падрабязны план, дзе прадугледжвалася пэўная колькасць рэпетыцый у кожным асобным сегменце: для спевакоў-салістаў, вакальных ансамбляў, хору, аркестра. Усе ўдзельнікі гэтага мерапрыемства, уключаючы салістаў і артыстаў аркестра,

папярэдне прайшлі адборачны конкурс. Такім чынам, дырыжору адводзілася выключна музычна-пастамавая роля. Пэўная складанасць у працы дырыжора заключалася ў тым, што аркестр месціўся ў іншым горадзе, за 230 кіламетраў ад Равэны, куды Уладзіміра дастаўляла спецыяльная служба тэатра для аркестравых рэпетыцый. Такое рашэнне кіраўніцтва тэатра палічыла найбольш аптымальным, паколькі большасць музыкаў (пераважна італьянцы) пражывала за межамі Равэны. У той жа час камерцыйны складнік гэтага праекта забяспечвала дакладнае выкананне неабходных функцый усімі яго ўдзельнікамі. Спевакі, артысты аркестра, рэжысёр-пастаноўшчык, дырыжор і нават работнікі сцэны — кожны ведаў свае службовыя абавязкі і стараўся выконваць працу з максімальнай аддачай, што ў канчатковым выніку забяспечыла поспех музычных спектакляў. Уладзімір успамінае, з якой лёгкасцю вырашалася пытанне з касцюмамі для персанажаў опер: іх проста арандавалі на момант спектакляў. Аказваецца, у Італіі ёсць служба пракуратуры, якая прадстаўляе сцэнічныя касцюмы любому тэатру для самых розных оперных пастановак. Касцюмы там не шыюць для кожнага спектакля асобна, як гэта прынята ў нас, а арандуюць і гэтым значна спрашчаюць і робяць больш танным кошт оперных пастановак. На думку Уладзіміра, эфектыўна ажыццяўлялася і дэкаратыўнае афармленне оперных спектакляў з выкарыстаннем сучасных Led-тэхналогій, якія дазвалялі ўзнавіць на сцэне маляўнічыя карціны дэкарацый, што значна спрашчала і паскарала пастамавачы працэс. Уладзімір таксама звярнуў увагу на тое, што ў такім невялікім італьянскім гарадку, як Равэна, ёсць оперны тэатр са сваёй старажытнай гісторыяй і традыцыямі, дзе людзі ведаюць і любяць оперу. І, нягледзячы на сцвярджанне некаторых спецыялістаў аб тым, што італьянская опера губляе папулярнасць, рэальная музычная практыка і бяспечная спадчына італьянскіх кампазітараў сведчаць пра неверагоднае культурнае багацце гэтай краіны. Таму няма нічога дзіўнага, што нават звычайны таксіст у Італіі можа напываць папулярныя оперныя арыі. Пасля вяртання з Італіі Уладзіміра Авадка чакала прыемая, надзвычай радасная падзея — нараджэнне сына-першынца, які, магчыма, працягне слаўныя традыцыі музычнай сям'і.

Ларыса ТАІРАВА

«...КАБ ЗАПОМНІЛІ ВЯСЁЛАЙ»

Сваё доўгае жыццё спявачка Тамара Ніжнікава прысвяціла беларускай сцэне — у сакавіку ёй споўнілася 63 гады...

Яна заўсёды несла пазітыў і радасць. Казала: «Хачу, каб мяне запамнілі вясёлай». Хоць жыццё было няпростым. Прайшла вайну, ведала, што такое голад і холад. Не скардзілася: «Я пражыву, калі буду піць толькі паўшклянкі цёплай вады ў дзень, мне гэтага дастаткова».

У вайну была медсястрой, разгружала параходы з параненымі. Пасля паехала ў Маскву вучыцца спевам. Успамінала, што была проста «маленькай дзяўчынкай з касічкамі», якая прыехала паступаць у кансерваторыю. Не было дзе нават пераначаваць. Разам з сяброўкай паехалі на вакзал, падышлі да міліцыянта і папрасілі: «Не выганяйце нас, мы тут толькі пераначуем». Час быў цяжкі, але Тамара Мікалаеўна заўсёды ўспамінала яго з цеплынёй. Яна старалася знайсці пазітыўныя моманты ва ўсім.

Цяпер нам цяжка ўявіць, у якіх умовах даводзілася працаваць. Былі і халодныя залы, і памяшканні з дзіравымі дахам, скрозь якія на дэкарацыі падаў снег і падчас спектакля ўсё пачынала раставаць. Не заўсёды для спевакоў былі грымёркі. Але, нягледзячы на цяжкасці, Тамара Ніжнікава нястомна працавала. Працавала над

кожнай нотай, над кожным штрыхом.

У дзень спектакля старалася ні з кім не размаўляць — настройвалася.

Разумела, наколькі важна выйсці на сцэну ў добрым настроі.

Яна была прапагандыстам беларускай музыкі. Многія творы айчынных кампазітараў атрымалі пуцёўку ў жыццё дзякуючы Тамары Ніжнікавай:

гэта раманы і песні Л. Абеліевіча, М. Аладава, Г. Вагнера, У. Алоўнікава, Ю. Семянякі, М. Чуркіна. Уключала ў канцэртныя праграмы і народныя песні. Дзіўна, наколькі тонка ўраджэнка Самары разумела беларускую музыку.

А колькі оперных партый праспявала! Каля 22 роляў у замежных, рускіх і беларускіх операх. Любімай роляй Тамара Мікалаеўна называла Разіну з «Севільскага цирюльніка» Дж. Расіні. Яна казала: «Ростам я была самая маленькая, але заўсёды старалася праспяваць вышэй за ўсіх».

Ніжнікава разумела, што сысці трэба своечасова. Пакуль ты яшчэ ў добрай форме, а не калі іншыя хочуць. І ў 1976 годзе яна пакідае тэатр і ідзе ў педагогіку. Больш

за трыццаць гадоў узначальвае кафедру спеваў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Вучні ўспамінаюць Тамару Мікалаеўну як чалавека вялікай душы. Яна ніколі не ставілася да працы фармальна, кожную вучаніцу любіла як родную. Цікавілася, ці ўсё ў парадку дома. Рыхтавала вазачку з цукеркамі і пасля заняткаў прапаноўвала пачаставацца. Суцяшала вучняў у выпадку няўдач, казала: «Дзіцятка, усё прыйдзе».

Да апошніх дзён спявачка працягвала цікавіцца прафесіяй. Старалася быць у курсе падзей, глядзела спектаклі, хоць і не заўсёды згаджалася з сучаснай рэжысёрскай інтэрпрэтацыяй. Валодаючы высокім узроўнем культуры, казала вучням, што на сцэну нельга выходзіць неахайна: босым, у парванай майцы. Лічыла, што ўсё павінна быць годна і прыгожа. Народная артыстка Беларусі і СССР, чья праца была адзначана і прафесійнай супольнасцю ў выглядзе прэміі СТД «Хрустальная паўлінка», Тамара Ніжнікава назаўжды застанецца эталонам для наступных пакаленняў оперных спевакоў.

Любоў СЫЦЬКО

Ментальнасць праз прадметы

Беларускі побыт у творах Уладзіміра Хадаровіча

Чараўніцтва прыроды і беларускі нацюрморт. Мастак Уладзімір Хадаровіч усё жыццё прысвяціў менавіта гэтым жанрам мастацтва. Змог паўнаўвасабляць раскрыцця і дасягнуць поспеху.

Адбіткі яго пэндзляў па-асабліваму гучаць на кожным палатне. У сакавіку творца прэзентаваў персанальную выстаўку жывапісу ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі.

«Подых вясны», 2013 г.

«Адкрыць выстаўку ў Мастацкім музеі — мая мара», — прызнаўся мастак. Без перабольшання, яго жыццё і ёсць мастацтва, дзе няма месца чужому і незразумеламу, а ёсць толькі свая, такая родная — зямля, культура, нацыя.

Ён умее правакаваць на дыялог і робіць вобразы зразумелымі і да болю знаёмымі. Ён не капіруе жыццё

беларусаў і беларускі побыт, а падкрэслівае асаблівасці, унікальнасць краіны, паказвае гісторыю не з пункту гледжання падзей, а дэманструе яе ў рэчах, якія, магчыма, даўно забытыя сучасным пакаленнем.

— Мне вельмі шчасціць, што часта адкрываю мастацкія імпрэзы маіх калег. Але сёння мне асабліва прыемна: Уладзімір Хадаровіч — чалавек надзвычайнай сумленнасці і найвышэйшай культуры, — падкрэслівае старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сітніца. — У яго ёсць непаўторная нацыянальная танальнасць і каларыстыка, якую не збытаеш ні з якой іншай. Асабліва неверагодных вышыняў ён дасягнуў у нацюрморце. Хоць у прынцыпе ў айчынным мастацтве нацюрморт адзначаны выбітнымі мастакамі (такімі як Валяр’яна Жоўтак, Віталь Цвірка), Уладзімір Хадаровіч, безумоўна, можа лічыцца адным з класікаў нацюрморта. Я памятаю, як у дзевяностыя гады ўбачыў жывапіс творцы, і ўсё ўнутры затрапятала ад таго, наколькі гэта тонка, высакародна, класічна і назаўсёды сучасна. Памыляецца той, хто не верыць, што традыцыя не можа быць сучаснай. Уладзімір Хадаровіч даказаў, што можа, увасобіўшы ў творах і нацыянальную каларыстыку, і нацыянальную танальнасць. Рэчы, якімі карысталіся нашы бацькі, прадзеды, набылі ў яго творах высокую ступень мастацкага факта: рэч перастае быць проста побытавай і становіцца мастацкім аб’ектам.

Жывапіс Уладзіміра Паўлавіча сумяшчае тонкія нюансы: пяшчотны серабрысты каларыт, строгую ўстой-

«Мёд», 2005 г.

адкрыў ментальнасць прадметаў беларускага побыту, яе шматвяковую каштоўнасць. Багацце матэрыяльнай культуры ў яго руках набывае вечнасць. Каштоўнасць гэтай выстаўкі ў вялічэзнай энергіі, якую мастак укладвае ў творчасць, у прадметнасці старой іконы, слупкага пояса... Ён даходзіць да вяршыні эмацыянальнага пачуцця, малюючы простыя рэчы з натуры. Гэта і нядзіўна: адзін можа лётаць у космас, а другі бачыць цуд пад нагамі.

Старадрукі, кераміка, абразы, даматканя ручнікі — культурны пласт, які мастак адлюстроўвае для адраджэння нацыянальнай самасвядомасці праз любоў да радзімы і мастацтва. Выстаўка Уладзіміра Хадаровіча атрымалася вельмі цёплай і шчырай. На многіх палотнах можна пазнаць радзіму мастака — Случчыну.

Вікторыя АСКЕРА

СВЯТОЧНЫ АТРЫБУТ ЯК ТВОР МАСТАЦТВА

Штогод напярэдадні святкавання каталіцкага або праваслаўнага Вялікадня ў гістарычным цэнтры Гродна ладзіцца рэгіянальнае свята-кірмаш вырабаў рамеснікаў «Гродзенскія традыцыі да свята Вялікадня».

Фэст набывае ўсё большую папулярнасць сярод мастакоў народнай творчасці, мясцовых жыхароў і гасцей горада. Сёлета кірмаш пройдзе 5 красавіка на плошчы Савецкай. Можна будзе не толькі набыць усё неабходнае да вялікага свята, але і палюбавацца на ўнікальныя творы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, паўдзельнічаць у майстар-класах па роспісе яек, саломяплецні, ткацтве, стварэнні паясоў, вырабе велікодных вербаў і інш.

Галоўная мэта мерапрыемства — садзейнічаць адраджэнню, захаванню і трансляцыі рэгіянальных асаблівасцей традыцыйнай нематэрыяльнай культуры Гродзеншчыны, папулярызаваць розныя віды дэкаратыўна-прыкладной творчасці і традыцыйных рамёстваў. А яшчэ — выдатная магчымасць

далучыць маладое пакаленне да каштоўнасцей традыцыйнай культуры Беларусі.

Штогод у свяце бяруць удзел носьбіты элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны Гродзеншчыны, якія ўключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. Сярод іх — майстар па традыцыйным вырашванні з паперы (выцінанка-выбіванка) Наталля Клімка з Навагрудскага раёна, майстар па традыцыйным роспісе велікодных яек Ларыса Касіцкая з г. п. Сапоцкін Гродзенскага раёна, майстар па вырабе велікодных вербаў («пальмаў») Дамініка Кавалёнак з Гродна.

Стварэнне гродзенскіх велікодных вербаў ці дэкараванне вербных галінак — адметная тэхналогія стварэння раслінна-кветкавых кампазіцый як праваслаўнымі, так і каталікамі да Вербнай (Пальмавай) нядзелі, якая адзначаецца за тыдзень да Вялікадня. Гродзенскія «пальмы» — святочны аtryбут і адначасова сапраўдны твор народнага мастацтва.

Акрамя таго, сёлета на свята прыедуць носьбіты традыцый, якім у 2017—2018 гадах прысвоілі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь: «Комплекс уменняў вырабу традыцыйнага вясельнага

Спадчына

Велікодныя вербы («пальмы»).

каравая на Ваўкавышчыне», «Традыцыя выпечкі караваяў на Слонімшчыне. Калядна-абрадавае печыва» і «Традыцыйнае белаўзорыстае ткацтва Панямоння» з Лідскага раёна.

Добрай традыцыяй падчас кірмашу стала правядзенне дабрачыннай акцыі, сродкі з якой пойдучы на падтрымку Дома дзіцяці ў Гродне.

Андрэй ПЯТРУК

ЛіМ Выходзіць з 1932 года
16+
Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»
Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zvyazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03
адказны сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
адзел «Кніжны свет» — 292-56-53
бухгалтэрыя — 287-18-14
Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Тэхнічны рэдактар, камп’ютарная вёрстка:
М. Ю. Мазоўка

Камп’ютарны набор:
А. І. Грамыка
Стыльрэдактар:
Н. А. Святлова
Нумар падпісаны ў друк
29.03.2018 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1495

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэк 220013
Заказ — 1021
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукалісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэзэнзуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

